

Trøndersk Natur

1991:18 nr. 1

Trøndersk Natur

Naturtidsskrift for Trøndelagsfylkene

Redaksjon:

Øystein R. Størkersen, tlf. 07-58 05 00 (A.)

Trond Haugskott, tlf. 07-93 28 20 (Pr.), 07-92 12 33 (A.)

Postadresse:

TN

Postboks 1719 Rosenborg

7004 Trondheim

Utryddelse av fuglearter...

Fugleforeningene i Trøndelag slutter seg til hovedforeningens formålsparagrafer.

En viktig del av § 2 er:

"Å verne om natur og særlig fuglefaunaen".

I Trøndelag får en rekke sjeldne og truede fuglearter stadig forverrede vilkår, noen går til og med ut av den lokale faunaen. Noen ferske eksempler er sothøne og svarthalespove. I Sør-Trøndelag hekket sothøna bare fast i Rusasetvatnet, Ørland og Lillevatnet, Agdenes. Begge plasser med ca. 5-10 par hver. Rusasetvatnet er som kjent ødelagt etter et fånyttets forsøk på oppdyrking. Lillevatnet naturreservat fikk gjennomgå da inn og utløp ble rensket opp og vanngjennomstrømmingen ble økt. Resultatet ble en dramatisk vannstandssenking.

Sothøna krever bl.a. en viss minste vanddybde for å trives. Resultatet er ialle fall at arten er en saga

blott i fylket. Svarthalespoven hekket i en liten sump på ca. 1 dekar (!) fra midt på 70-tallet og gjennom 80-tallet på Grande, Ørland. Våren -90 ble dødsstøtet gitt via en oppdyrking.

Er de lokale NOF-foreningene på banen? Akter vi å gjøre noe, skal vi arbeide for formålsparagrafen? Et forslag fra oss i TN er å opprette lokale fuglevernensfond til støtte for lokale prosjekter. Initiativ til restaurering av ødelagte biotoper, evt. nyskaping av fuglesjøer, kan f.eks. være aktuelle prosjekter. I disse turbulente EF-tilpasnings tider kan slike tiltak meget vel vise seg å bli svært aktuelle.

Slike større prosjekt kan også vise seg å bli noe å samle foreningen om, og gi en ny dimensjon til de lokale NOF-foreningene.

Vel møtt i naturen, men husk å gi noe til naturen for alt det du får! ØRS□

Faunistisk rapport fra Nord-Trøndelag 1990

Per Inge Værnesbranden, Ingar Jostein Øien,
Tom Roger Østerås & Trond Haugskott

Dette er den første års-rapporten fra den nye LRSK-komiteen i Nord-Trøndelag, og det første vi vil gjøre er å takke den "gamle" komiteen, Per Gustav Thingstad, Øyvind Spjøtvold og Geir Erik Vie, for et meget godt og samvittighetsfullt arbeid gjennom hele 15 år. Med sine årlige LRSK-rapporter har de satt en standard som vi vil gjøre vårt beste for å følge opp.

I løpet av 1990 ble det gjort relativt mange interessante observasjoner i Nord-Trøndelag, derav også en ny art for fylket; steppehøne (ikke behandlet av NSKF, men tas med her da det ikke grunnlag med forveksling med andre arter). Følgende saker fra 1990 er innsendt til NSKF: Egretthege, rustand, mongolturteldue og hvitvingesvartterne, dessuten en mulig nordamerikansk måkeart uten norsk navn (engelsk navn "glaucouswinged gull"). Ellers savner vi fremdeles alle saker som ble sendt inn til NSKF i perioden 1987-89, og vi har heller ikke fått noe tilfredsstillende svar på hvor disse er blitt av. Disse observasjonene vil nå bli sendt inn til NSKF på nytt.

Ajournført rapport- og sjeldenhetsliste for Nord-Trøndelag

For arter som står på rapporteringslista, krever vi bare opplysninger om sted og dato, antall individ, samt observatør(er). For arter på sjeldenhetslista kreves i tillegg dokumentasjon av observasjonen. Som dokumentasjon regnes: A) Selve fuglen, fjær etc. (NB! Jamfør bestemmelsene i jaktloven m.m., det oppfordres ikke til å gå på jakt etter sjeldenheter.). B) Foto, film, lydopptak. C) Utførlig beskrivelse av funnet, gjerne med kopi av feltskisse.

Vi vil framheve at vi ikke bare er interessert i observasjoner av sjeldne arter, men også store antall og andre spesielle observasjoner av mer vanlige arter. Hvis du har en svak mistanke om at en observasjon du har gjort kan ha interesse for LRSK, send den inn!

Rapportliste

Toppdykker (1), gråstrupedykker (2,S), storskarv (I), knoppsvane, sangsvane (S), grågås (I), knekkand, skjeand (S), stjertand (S,O), ærfugl (2), praktærfugl (3), havørn (I), fasan, sothøne (O), boltit, tundralo (4), polarsnipe (4), sandløper, dvergsnipe (4), temmincksnipe (S), tundrasnipe (4), myrsnipe (S,O), brushane (5), kvartbekkasin (O,V,S), dobbeltbekkasin, sotsnipe (4), svømmesnipe (V,H),

alkekonge (3), lunde (3), tyrkerdue, gråspett (I), grønnspett (I), gulerle (5), spettmeis, kornkråke, konglebit, lappspurv (5).

Forklaring til symbolene:

- 1) Alle ferskvannsovs. utenom Leksdalsvatnet.
- 2) Alle ferskvannsovs.
- 3) Obs. fra indre fjordstrøk.
- 4) Obs. utenom perioden juli - november
- 5) Hekkefunn i lavlandet.

- I) Innlandsobs.
O) Overvintring
V) Vårobs.
S) Sommerobs.
H) Høstobs.

Sjeldenhetsliste

Storlom (overvintring), islom (obs. fra indre Trondheimsfjord), gulnebbblom (Obs. utenom Tautra), dvergdykker, grålire, havsvale, stormsvale, toppskarv (obs. fra indre Trondheimsfjord og innlandsfunn), stork, dvergsvane, sangsvane (hekkefunn), sædgås, tundragås, dverggås, snøgås, stripegås, hvitkinngås, ringgås, mandarinand, snadderand, taffeland, stellerand, brilleand, lappfiskand, vepsevåk, sivhauk, myrhauk, fiskeørn, lercefalk, raphøne, vaktel, vannrikse, myrrikse, åkerrikse, sivhøne, dverglo, fjellmyrløper, svarthalespove, polarjo, storjo, dvergmåke, grønlandsmåke, polarmåke, splitterne, rovterne, svarterne, skogdue, turteldue, snøugle, slagugle, lappugle, isfugl, hærfulg, hvitryggspett, fjellerke, tartarpiplerke, lappiplerke, vintererle, nattergal, svartrødstjert, duetrost, gresshoppesanger, myrsanger, rørsanger, hauksanger, bøksanger, gulbrynsanger, lappmeis, pirol, tornskate, nøttekråke, pilfink, stillits, tornirisk, polarsisik, båndkorsnebb, rosenfink, konglebit (hekkefunn), kjernebiter, hortulan, vierspurv, dvergspurv.

Nye observasjoner fra 1990

Smålom

Stort antall: 66 ind. Vinge, Stjørdal 29.4.90 (PIV).

Gulnebbloom

Obs. fra indre fjordstrøk utenom Tautra, Frosta, hvor den forekommer årvisst: Ett ind. Lundleiret, Steinkjer 2.5.87 (PIN).

Dvergdykker

Ett ind. Leksdalsvatnet, Verdal/Steinkjer 21.5.89 (PIN). Ett ind. Rinnleiret, Levanger/Verdal 4.2.90 (THA). Ett ind. Flakkan, Høylandet 11.11.90 (PIV, SAS). Ett ind. Hammervatnet, Levanger 4.11.90 MHU).

Toppdykker

Blir sett i relativt stort antall hver vår i Tronesbukta, Verdal. Maks. 1990: Hele 19 ind. 10.4.90 (THA). Ett par i kurtise Klingsundet, Steinkjer 16.4.90 (Svein Karlsen, Lars Vågan m.fl.). Noen få par hekker hvert år i Leksdalsvatnet, Verdal/Steinkjer, eneste kjente hekkeplass i Trøndelag.

Storskarv

Ett ind. funnet død Granabukta, Snåsavatnet, Snåsa 26.8.90 (PMØ).

Toppskarv

Innlandsobs.: Ett ind. Ulvilla, Verdal 23. - 26.3.86 (Erik Falstad).

Egretthegre

Ett ind. Leksdalsvatnet, Verdal/Steinkjer 18. - 24.4.90 (HSØ (videooptak), PIN m.fl.). Denne skal behandles av NSKF, men pga. "bevisets stilling" tas den med her.

Sangsvane

Opptrådte i meget stort antall Leksdalsvatnet, Verdal/Steinkjer mars/april 1990, maks. hele 648 ind. 12.4.90 (THA). Sommerobs.: 2 ind. Granabukta, Snåsavatnet, Snåsa 2.6.90 (PMØ). Ett ad. Halsøen, Stjørdal sommeren 1990 (flere observatører).

Knoppsvane

Leksdalsvatnet, Verdal/Steinkjer 1990: En ad. 21.2. - 14.3. (PIN, ALE, Øystein Lorentsen). Ett par 1.4. (THA) og 22.4. (IJØ, GLI, Hilde S. Øyan). En ad. 11.11.90 (PIV, SAS). Ett ind. Einvik, Flatanger 1.7.90 (EØS). Ett ind. Tautra 19.8.90 (BNY). Ett ind. Eidsbotn 26.8.90 (BNY, ALA). Ett ind. Borgenfjorden, Inderøy 29.8.90 (ALE, PIN).

Grågås

Innlandsobs.: Ett ind. Trøite, Stjørdal 12.8.90 (PIV). Ett ind. Klingsundet, Steinkjer 10.10.90, sammen ca. 450 kortnebbgjess. (ALE, PIN).

Sædgås

Ett ind. Mære, Steinkjer 13.5.90 (THA). Ett ind. Ørin, Verdal 17.5. og 4.10.90 (THA). Ett ind. Eidsbotn 28.10.90 (PIV, TRØ).

Kortnebbgås

Opptådte i meget stort antall i Nord-Trøndelag i mai 1990, maks. 4-5000 ind. tilsammen i Straumen, Inderøy og Mære, Steinkjer 12.5.90 (THA, ESÆ). Tidlig obs.: 26 ind. Kanalen, Nærøy 19.4.90 (FKU).

Tundragås

2 ad. Leksdalsvatnet, Verdal/Steinkjer 16.4. - 1.5.90 (THA m.fl.). En ad. Ørin, Verdal 5. - 17.5.90 (THA). 2 ad. Frøsetvågen, Steinkjer 9.5.90 (TRØ, BNY, JIL). 2 ad. Mære, Steinkjer 12.5.90 (THA, ESÆ).

Kanadagås

Stort antall: 250 ind. Leksdalsvatnet Verdal/Steinkjer 12.4.90 (THA).

Hvitkinngås

1-2 ind. Mære, Steinkjer 9. - 12.5.90 (TRØ, PIV m.fl.). Ett ind. Granbukta, Snåsavatnet, Snåsa 23.8.90 (PMØ).

Ringgås

Ett ind. Lundleiret, Steinkjer 7.5.90 (ATA, PIN).

Snøggås

1-3 ind. Lundleiret, Steinkjer 6. - 12.5.90 (Steinar Moe m.fl.). Holdt til sammen med ei gås som sannsynligvis var en krysning mellom snøggås og stripegås. Det dreier seg sannsynligvis om rømte fangenskapsfugler.

Gravand

Innlandsobs.: Ett par Granaskjeret, Snåsavatnet, Snåsa 12.4.90 (PMØ).

Snadderand

En hann Varøystranda, Nærøy 5.5.90 (FKU).

Stjertand

Noen få ind. overvintrer årlig i Trondheimsfjorden.

Knekkand

Sommerobs.: Ett par Sutterøleiret, Stjørdal 30.6.90 (TRØ). Opptrådte relativt vanlig i Nærøy våren og sommeren 1990 (FKU).

Bergand

Stort antall: 91 ind. Rinnleiret, Levanger/Verdal 20.10.90 (THA).

Taffeland

2 hanner Klingsundet, Steinkjer 7. - 9.5.90 (PIN, ATA). En hann Leksdalsvatnet, Verdal/Steinkjer 9.5.90 (TRØ, BNY, JIL). En hunn Hovereidvatnet/Løvsetbukta, Nærøy 28.7. - 25.12.90 (FKU).

Ærfugl

Innlandsobs.: 78 ind. Leksdalsvatnet, Verdal/Steinkjer 25.4.90 (THA). 72 ind. Almogatnet, Stjørdal 1.5.90 (TRØ, OML). 60-70 ind. Kjesbuvatnet, Verdal 5.5.90 (Arnstein Indahl).

Praktærfugl

Observasjoner fra indre Trondheimsfjord: Sees årlig (1-8 ind.) på Tautra, Frosta november-april. Sees også årlig (1-3 ind.) utenfor Skatval, Stjørdal desember-april. En ad. hann Rinnleiret, Levanger/Verdal 25.3.90 (THA).

Stellerand

Regelmessig (1-5 ind.) høst-vår på Tautra, Frosta. En hann Straumen, Inderøy 18.3.90 (PIN, ATA). 2 hanner og en hunn Alfnesfjæra, Levanger 28.10.90 (PIV, TRØ).

Svartand

Stort antall: 350 ind. Ørin, Verdal 17. - 20.5.90 (THA). Dette er et mye mindre antall enn det som er vanlig på denne lokaliteten på den tiden av året, over 1000 ind. er sett samtidig i mai.

Brilleand

En hann Vinge, Stjørdal 16.4.90 (BNY, TRØ, AFO). En hann Tautra, Frosta 29.4.90 (THA). Ikke behandlet av NSKF. Brilleanda på Tautra feiret "10-årsjubileum" i 1990, første obs. var 16.4.81 (Spjøtvold m.fl. 1984). Om det har vært det samme individet er vanskelig å si, siden 2-3 brilleende har vært sett på Ørlandet de siste åra.

Laksand

Ca. 70 ind. mot Nord-Øst ved Abelvær, Nærøy 22.6.90 (FKU, Steinar Garstad). Mytetrekk?

Lappfiskand

2 hanner og 3 hunner Sandfærhus, Stjørdal 7.4.86 (Karl B. Strann).

Musvåk

Ett ind. Sonfossen i Sondalen, Stjørdal 17.9.89 (Arne Moksnes). Ett ind. Buvatnet, Stjørdal 28.8.90 (TRØ, BNY).

Myrhauk

Ett hunn-farget ind. Eidsbotn, Levanger 2.9.90 (BNY).

Tårnfalk

Vinterobs.: En hann Skatval, Stjørdal 5.1.90 (JAA).

Lerkefalk

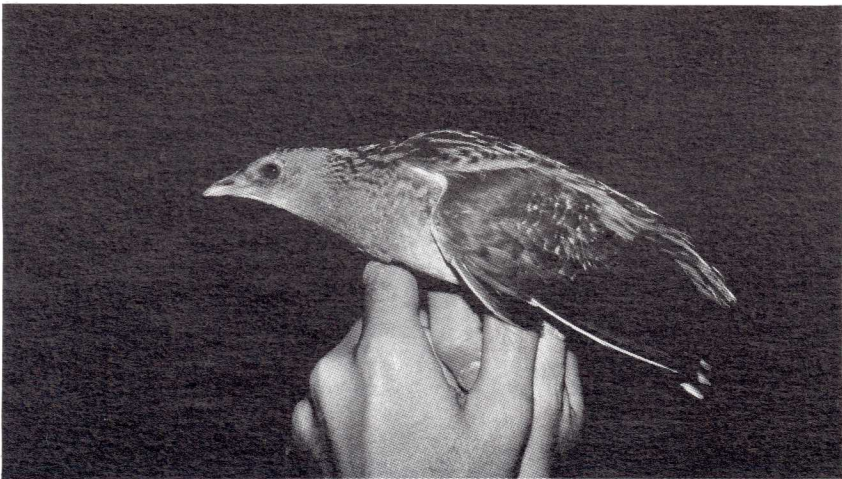
En ad. Skjelstadmark, Stjørdal 24.6.90 (PIV). Dette er 2. obs. av arten i Nord-Trøndelag. Første funn ble gjort på Rinnleiret, Levanger/Verdal 10.8.86 (Thingstad m.fl. 1988).

Myrrikse

Ett spillende ind. Måsdammen, Tautra hele sommeren 1990 (PIN m.fl.). To spillende ind. samme sted 13.5.90 (Kjetil A. Solbakken, Edvin Thesen).

Åkerrikse

Ett ind. hørt Storlia ved Lein, Verdal juli 1989 (Torstein Myhre). Ett ind. Trøite, Stjørdal 10.7. - 12.8.90 (PIV m.fl.). Ble fanget og ringmerket 19.7. I 1989 ble det også hørt åkerrikse på 4 andre lokaliteter i Trøndelag. Skyldes dette tilfeldigheter, eller tyder det på at bestanden øker?

Åkerrikse, fanget og ringmerket Trøite, Stjørdal 19.7.90. Foto: Ingar Jostein Øien.

Sivhøne

Ett ind. Hammervatnet, Levanger 25.3. - 13.4.90 (THA, MHU m.fl.). Ett ind. samme sted 27.10.90 (MHU).

Sothøne

Vinterobs.: Ett ind. Straumbrua, Nærøy 1. - 26.1.90 (FKU). Sein obs.: 13 ind. Hammervatnet, Levanger 24.11.90 (TRØ, BNY, JIL).

Dverglo

Hekkefunn: Ett par Trøite, Stjørdal sommeren 1990 (TRØ, GLI m.fl.). 1-2 juv. Tangen, Stjørdal 6. - 12.8.90 (BNY, TRØ).

Polarsnipe

Vårtrekk: 2 ind. Ørin, Verdal 11.5.90 (THA).

Sandløper

Forekommer årlig, men i meget lite antall, maks. 1990: 8 ind. Ørin, Verdal 5.9. (THA).

Dvergsnipe

Vårtrekk: 2 ind. Rinnleiret, Levanger/Verdal 8.6.90 (THA).

Myrsnipe

Vinterobs.: 7 ind. Tautra, Frosta 3.2.90 (BNY, ALA). 2 ind. Halsøen, Stjørdal 19.3.90 (BNY). Stort antall: 240 ind. Ørin, Verdal 17.5.90 (THA).

Fjellmyrløper

Trekkobs.: Ett ind. Rinnleiret, Levanger/Verdal 6. - 15.8.90 (THA, Christian Tiller, TKO). Ett ind. Ørin, Verdal 8. - 11.8.90 (THA).

Enkeltbekkasin

Vinterobs.: 2 ind. Trøite, Stjørdal 24.2.90 (TRØ, IJØ) og ett ind. samme sted 7.12.90 (PIV). Ett ind. Øksninga, Nærøy 22.12.90 (FKU). Vinterobservasjonene har blitt flere de seinere åra, antagelig som følge av de milde vintrene de siste 3 åra.

Kvartbekkasin

Vinterobs.: Ett ind. Bragland, Nærøy 8.12.90 (FKU).

Svarthalespove

Hele 10 ind. Hammervatnet, Levanger 3.8.84 (MHU). Ett ind. Fossemvatnet, Steinkjer 3.5.90 (PIN, ATA). Ett ind. Valvågen, Nærøy 5. - 6.5.90 (FKU). Ett ind. Lundleiret, Steinkjer 16.5.90 (PIN, ATA) og ett ind. samme sted 25.8.90 (PIN). Ett ind. Eidsbotn 1.9.90 (THA, TRØ).

Småspove

Stort antall: Hele 170 ind. Rinnleiret 24.7.90 (THA, Trude Starholm).

Sotsnipe

Vårobs.: Ett ind. Tangen, Stjørdal 10.5.90 (BNY). Ett ind. Lundleiret, Steinkjer 24.5.90 (ATA).

Grønnstilk

Sein høstobs.: Ett ind. Ørin 27.9.90 (NOF-ekskursjon).

Svømmesnipe

Trekkobservasjoner: 3 ind. Rinnleiret, Levanger/Verdal 20.7.90 og 2 ind. samme sted 19.8.90 (THA).

Dvergmåke

En ad. Lundleiret, Steinkjer 9.5.90 (TRØ, BNY, JIL). En ad. Gran, Snåsa 13.5.90 (PMØ). Muligens samme individ?

Grønlandsmåke

En ad. ble sett flere ganger Rinnleiret og Ørin, Levanger/Verdal i tidsrommet 4.2. - 16.9.90 (THA). Ett ind. (2K) Tautra, Frosta 16. - 25.4.90 (BNY, TRØ). Ett ind. (2K) Rørvik havn, Vikna 16.5.90 (FKU).

Polarmåke

Ett ind. (4K) Tautra, Frosta 16.4.90 og ett ind. (2K) samme sted 16. - 21.4.90 (BNY, TRØ). Ett ind. Øksninga, Nærøy 6.5.90 (FKU). 3 ind. (2K) Rørvik havn, Vikna 16.5.90 (FKU). Ett ind. (2K) samme sted 3.12.90 (FKU).

Alkekonge

Innlandsfunn: Ett ind. funnet død Sandfærhus, Stjørdal 17.3.90 (PIV). Ett ind. funnet levende Hegra, Stjørdal 7.11.90 (GLI m.fl.). Ett ind. funnet død Flora, Stjørdal 9.11.90 (B.Øverkil).

Ringdue

Sein høstobs.: 2 ind. Sutterøleiret, Stjørdal 18.11.90 (TRØ).

Steppehøne

En hunn hadde tilhold på Rinnleiret og Ørin, Levanger/Verdal 20.7. - 11.11.90 (THA, ESÆ, HSØ m.fl.). Dette er det første funnet i Nord-Trøndelag og det første i Norge siden 1889. Ikke behandlet av NSKF.

Isfugl

Ett ind. Torsbustaden, Levanger 18.6.90 (Marianne Wennevik). Ble observert ved en kunstig dam nedenfor en hoppbakke.

Hærfugl

Ett ind. Stokkhaugan, Stjørdal 19.10.90 (Stein Narve Kjelsvik). Ett ind. Moen, Sør-Beitstad, Steinkjer månedsskiftet okt/nov. 1990 (Anders Moe Rognhaug).

Vintererle

3 juv. ved "Magnetten", Eidsbotn, Levanger 17.8.90 (EØS). Dette 3. obs. i Nord-Trøndelag. Første funn var fra Sandøla, Grong 27.6.71, hvor ett ind. med mat i nebbet ble observert. 2. obs. var 2 syngende hanner i Sondalen, Stjørdal sommeren 1979 (Thingstad m.fl. 1982).

Lappiplerke

Ett ind. Trøite, Stjørdal 11.4.90 (IJØ, OML).

Tornskate

En hann Dvernur, Flatanger 29.7.90 (EØS).

Kornkråke

Observasjoner utenom Stjørdal: 5 ind. Lundleiret, Steinkjer 26. - 29.4.88 (PIN). 5 ind. Rinnleiret, Levanger/Verdal 25.3.90 (THA).

Svartrødstjert

En hann, Øksninga, Nærøy 11.5.90 (FKU).

Duetrost

Ett ind. Øksninga, Nærøy 16.4.90 (FKU). 1-2 ind. Stordalen, Meråker 3.5.90 (BNY, TRØ). Ett ind. samme sted 13.5.90 (PIV) og 15.7.90 (JAA og Vidar Krøke). Fra 1989 foreligger obs. fra henholdsvis mai og juni i Stordalen (Vie m.fl. 1990). Dette tyder på at det er en liten, fast bestand i området.

Myrsanger

Ett ind. Trøite, Stjørdal 18.7.90 (PIV m.fl.). 3. funn i NT.

Bøksanger

Ett syngende ind. Saltøya, Stjørdal 20.5.83 (Svein H. Lorentsen). Ett ind. Sandfærhus, Stjørdal 1.6.90 (PIV). Ett ind. Vikan, Stjørdal 28.5.90 (AFO). Ett ind. fanget og ringmerket Trøite, Stjørdal 19.8.90 (IJØ, GLI).

Gransanger

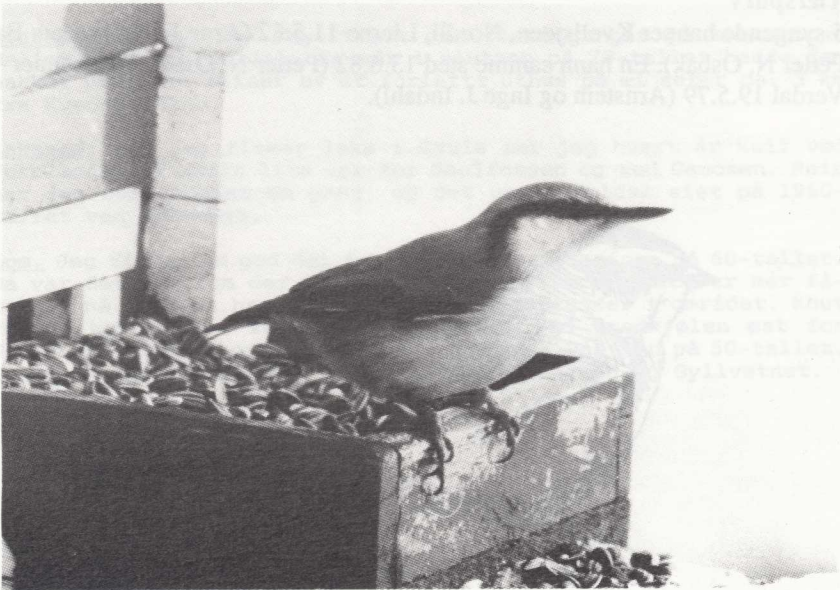
Underart Ph. c. tristis: 2 ind. Trøite, Stjørdal hhv. 6.10. (IJØ, Erlend Haarberg) og 21.10.90 (PIV).

Svartmeis

Stort antall: ca. 200 ind. Rinnleiret, Levanger/Verdal 29.8.90 (THA). Opptrådte invasjonarten over store deler av Norge i 1990.

Spettmeis

Ett ind. Gjevinglia, Stjørdal desember 1989 (Vegard Viem). Ett ind. Reelia, Stjørdal mars-april 1989 (OML). Ett ind. Staupshaugen, Levanger 7. - 11.10.90 (TKO).

Spettmeis, Staupshaugen, Levanger oktober 1990. Foto; Terje Kolaas.

Polarsisik

Rinnleiret og Ørin, Levanger/Verdal høsten 1990; opptil 5 ind. ble sett ved flere anledninger (THA m.fl.). Min. ett ind. Sutterøleiret, Stjørdal 12.9.90 (TRØ).

Tornirisk

En syngende hann Lauvsnes, Flatanger mai 1990 (EØS). 3 ind. Rinnleiret, Levanger/Verdal 30.9.90 (THA).

Kjernebiter

Ett ind. Husbymarka, Stjørdal 9. - 12.4.90 (Knut Krogstad). 3 ind. Byahalla, Steinkjer fra 27.5.90 og 14 dager framover (Charles Karlsen). 3 ind. Byafossen, Steinkjer 15.5. - 1.6.90 (Bjørn Susegg). Samme ind. som ved Byahalla?

Båndkorsnebb

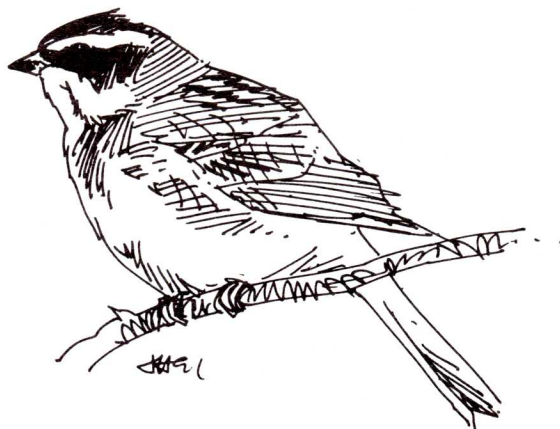
Ett ind. Skardsjøen, Stjørdal medio august 1990 (IJØ). En juv. Kolvereid, Nærøy 15.10.90 (FKU). 2 ind. Rinnleiret, Levanger/Verdal 20.10.90 (THA). 12 ind. Gran, Snåsa 15.12.90 (PMØ).

Konglebit

Blir sett i sterkt varierende antall hver høst.

Vierspurv

5 syngende hanner Kvelisjøen, Nordli, Lierne 11.5.82 (Arne Ulset, Anders Braa, Petter N. Osbak). En hann samme sted 13.6.82 (Petter N. Osbak). To hanner Vera, Verdal 19.5.79 (Arnstein og Inge J. Indahl).

Observatører

AFO - Asbjørn Folvik
ALA - Anneli Larson
ALE - Arve Lerhagen
ATA - Asbjørn Tangen
BNY - Bård Nyberg
ESÆ - Einar Sæter
EØS - Ellen Østvik
FKU - Franz Kutschera
GLI - Gunnar Ligaard
HSØ - Halvor Sørhuus
IJØ - Ingar Jostein Øien

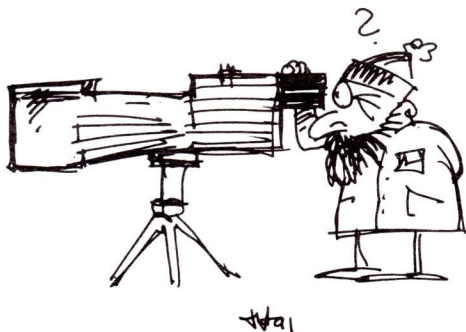
JAA - Jo A. Auran
JIL - Jo Iver Ligaard
MHU - Magne Husby
OML - Ole Magnus Laugtug
PIN - Per I. Nicolaisen
PIV - Per Inge Værnesbranden
PMØ - Per Mølsvik
SAS - Stein Are Sæther
THA - Trond Haugskott
TKO - Terje Kolaas
TRØ - Tom Roger Østeraas

Litteratur

- Spjøtvoll, Ø., Thingstad, P.G. & Vie, G.E. 1984: Fuglefaunaen i Nord-Trøndelag. Status pr. 1.1.1984. TN 11, s. 104-118.
- Thingstad, P.G., Spjøtvoll, Ø. & Vie, G.E. 1988: Faunistisk rapport fra Nord-Trøndelag 1987, TN 15, s. 4-12.
- Vie, G.E., Spjøtvoll, Ø. & Thingstad, P.G. 1990: Faunistisk rapport fra Nord-Trøndelag 1989. TN 17, s. 4-13.
- Størkersen, Ø. 1989. Status for åkerrikse i Trøndelag. TN 16, s. 88-89.

LRSK Nord-Trøndelag:

NOF avd. Nord-Trøndelag
Postboks 68
7501 Stjørdal.

Ikke alle almelier i fylket er sikret for ettertiden. Tomsetlia er en av dem. Her finnes uvanlig storvokst alm og bl.a. det nordligste voksested for dovrerubloom.

VERN AV EDELLØVSKOG I SØR-TRØNDELAG

Øystein R. Størkersen

Første del i TN 2/90 om vernede områder i Sør-Trøndelag omhandlet vern av barskog. Mange av de motivene for vern av barskog som ble nevnt i første del kan overføres på løvskogvern. I det følgende skal vi se litt på edelløvskogens historie og spesielle plassering i vår natur. Dette forklarer også hvorfor vi ønsker å ta vare på disse naturhistoriske dokumentene. Derest ser vi kort på verneregler og skjøtsel av slike områder.

Hva er edelløvskog?

Edelløvskog kan defineres som varmekjære skogsamfunn med stort og stabilt innslag av edelløvtréslag. De varmekjære edelløvtrærne setter forholdsvis store krav til jordmonn, vegetasjonsperiodens lengde og sommer-temperaturen. Middelttemperaturen må helst ikke være under 12 °C i perioden juni-september. I Norge finnes følgende "edle" treslag: Alm, ask, bøk, hassel, lind, lønn, sommereik og vintereik.

Utbredelse og voksestedskrav

Som kjent er skogen i Norge dominert av nordlige boreale treslag som f.eks. gran, furu og bjørk. Alle er mer eller mindre tilpasset et kjølig og fuktig klima. Sørøst i Europa kommer en til et nemoralt løvskogsbelte dominert av varmekjære treslag som alm, lind, sommereik, vintereik, bøk, svartor og ask. Av klimamessige årsaker danner slik edelløvskog sjelden sammenhengende skog her til lands. Som oftest er forekomstene blandet opp med nordiske treslag. De beste områdene for edelløvskog er de sommer-varme områdene på Sørlandet og på kambrosiluren fra Langesundsfjorden til Mjøsa. I kystnære og klimatisk milde strøk kan et edelløvskogsselement følges langs

kysten nordover til Trøndelag og mer spredt oppover Helgelandskysten. Almen når f.eks. opp til Beiarn sør for Bodø. Selv om edelløvskogen er best utviklet i lavlandet kan den spores oppover dalførene til ca. 600-700 m.o.h. i søreksponerte berg.

Treslagene har ulike temperaturkrav for å kunne formere seg på en naturlig måte, en såkalt gjennomsnittlig terskelverdi for de varmeste sommermånedene. I Trøndelag betyr dette at det er stort sett bare alm og hassel som klarer det. Her i ytterkantene av disse treslagenes utbredelse viser det seg også at jordmonnforholdene er av betydning for utbredelsen. De fleste edelløvtréslag skyr sur jordbunn. De fleste edelløvskogslokaliteter i Trøndelag finnes derfor på mineralrik grunn.

Innvandring

Som kjent var Norden for ca. 10 000 år siden dekket av en iskappe. Først etter at klimaet ble bedre og isen smeltet kunne plantene vandre inn. Hassel kom for ca. 9200 år siden, eik, alm og svartor i overgangen til høyvarmetiden for 8000 år siden. Til slutt kom de mest varmekrevende treslagene som lind, ask og lønn i selve høyvarmetiden (8000-5000 f.Kr.). Der klimaet var godt kunne disse treslagene konkurrere ut andre treslag som måtte ha kommet før dem, som f.eks. furu og bjørk. De var under de rådende forholdene såkalte klimakstreslag. Imidlertid har klimaet forandret seg under den postglaciale varmetid, slik at noen arter gikk frem og andre forsvant. Et mer kjølig og fuktig klima startet 500 f.Kr. Denne perioden som vi fortsatt lever i, er hva en kan kalle granas periode. Gran viste seg

nemlig å være bedre tilpasset forholdene enn f.eks. alm. Grana konkurrerte derfor snart ut edelløvkogen over store deler av Norge. En kan merke seg at grana kom til Norge for alvor først ved år 0, da på Østlandet. Til Trøndelag kom den for alvor etter år 1000. Etterhvert begynte mennesket å dyrke jorda, selvsagt ble de flateste og jordbunnsmessig beste arealene først oppdyrket. Dette var også de beste stedene for edelløvkogen i Norge. Gradvis ble derfor edelløvkogen fortrent fra flatlandet. I dag finner vi bare restene av edelløvkogen i bratte ller og berg, der hvor det var lite interesse for oppdyrking, og hvor edelløvtrslagene fortsatt kunne konkurrere med andre treslag om å være klimakstreslag (jf. Hafsten 1972, Gjærevoll 1973).

Utbredelse i Trøndelag

Av klimamessige og jordbunnsmessige årsaker finnes edelløvkogen i Trøndelag mest i lavlandet rundt Trondheimsfjorden. Alm er det treslag som dominerer, med hassel i rene bestand mest forekommer i ytre deler av Trondheimsfjorden (fig.1). De andre edelløvtrslagene finnes i Trøndelag bare utplantet. Den 400-500 år gamle eika på Austrått-lunden står det riktig nok litt tvil om. Den kan godt være en ekte relik, dvs. en rest fra den tid da eika hadde større utbredelse enn i dag. I dag går sommereikas utbredelse langs kysten til Nordmøre og vintereik til Nordfjord (jf. Skogen 1975, Holten 1978, Lid 1985).

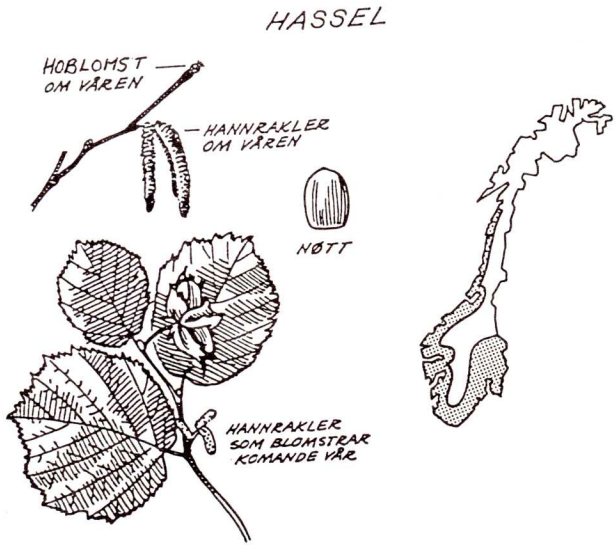
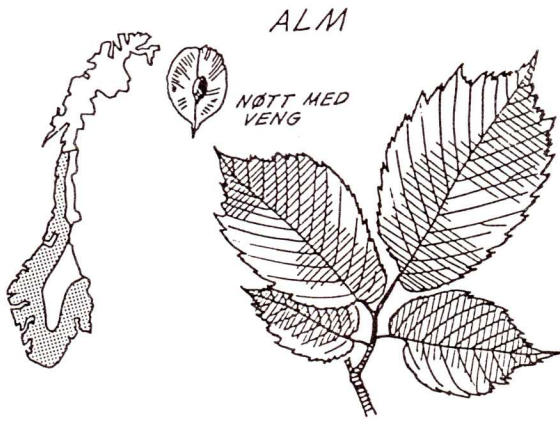
Kulturpåvirkning

Såsent som i forrige århundre representerte de store edelløvkogene i Danmark og Sverige viktige ressurser for bøndene der. Spesielt eike- og bøkenøtt produksjonen ble utnyttet som grisefø. Eieren av en bøkeskog den gangen passet svært godt på at ikke andre husdyr enn hans egne kom til. Hos oss har naturlig nok de små edelløvkogene ikke hatt helt samme betydning. For mindre bruk hadde de likevel en stor betydning i driften. Styving eller nedskjæring av greiner

er en gammel tradisjon, hos oss spesielt på Vestlandet. I sin tid var nedskjæring av greiner fra ulike treslag en svært viktig del av husdyrenes vinterfor. For å opprettholde de spesielle styvede trærne må de styves med jevne mellomrom. I dag har styvingen nesten opphørt og det er bare få spor igjen etter de styvede trærne. Enkelte steder på Vestlandet forsøker en å opprettholde dette spesielle og vakre kulturlandskapet med styvede løvtrær og einerbakker med beitende husdyr. Edelløvkogen har også kunne by på slått og vedtilgang. Så lenge en skog ble brukt var den forholdsvis lysåpen og mange planteslag tilpasset seg gjennom tidene de spesielle forholdene her. Når marka ikke lenger ble skjøttet ble lågurtene fortrent av høgstauder, etterhvert som tresjiktet ble tettere gikk også andre arter tilbake. I dag ser vi eksempler på dette ved at mange plantearter som må ha mye lys bare finnes på sollyseksponeerte steder. De har blitt fortrent fra den lysåpne skogen og finnes bare som relikter på små, men egnede flekker. Selv om nok de fleste edelløvkogslir hos oss har blitt utnyttet på ulikt vis har opphøret av påvirkningen nå vart så lenge at mange ller er omtrent tilbake i en naturlig klimakstilstand. Andre lokaliteter har blitt beitet og brukt fram til våre dager og bærer fortsatt sterkt preg av kulturpåvirkning. Menneskets bruk av edelløvkogen i Norge har altså vært svært omfattende. En regner det som sikkert at f.eks. skipsbyggingen under dansketiden tok knekken på de storparten av eikeskogen her til lands. Edeltrevirket har også vært ettertraktet til møbler. Bruk av oppmalt almebark som melerstatning i brødbaksten, såkalte barkebrød, har nok de fleste hørt om også.

Verneverdier

De "edle" treslagene setter altså store krav til voksestedet, det skal være varmt og lunt, og helst skal det være mineralrik grunn med god tilgang på fuktighet. Plantelivet i slike skoger er hos oss det rikeste av alle skogtyper. Edeltrærnes ved og bark er ettertraktet av

Figur 1. Illustrasjoner fra Nedkvitne & Arvesen 1978.

mange organismer. Barken gir voksesteder for en rekke sjeldne lavarter som ikke kan vokse på andre substrater som f.eks. sur bartrebark. Den eneste lokaliteten i Trøndelag av lavarten askeragg på askene ved Alstadhaug kirke er et godt eksempel. Hule edelløvtrær har vist seg å være av uvurderlig betydning for vedboende insekter. Det er først de siste årene at en har skjønnet hvilken betydning dette har for den fortsatte eksistens av en rekke uhyre sjeldne og truede insekter. Etter det en vet er det særlig noen arter biller og sommerfugler som har et slikt spesialisert levevis. Den høye produksjonen av insekter og f.eks. nøtter og frø gir naturlig nok gunstige vilkår for både fugler og pattedyr. Slike skoger har de største tettheter av skoglevende fugler i Norge.

Kanskje den viktigste enkeltverdi knyttet til edelløvkogene er det faktum at mange plante- og dyrearter har her sitt siste tilholdssted i Norge, altså et slags refugium. Det påviler oss et stort ansvar å ta vare på slike refugier, vi har ingen rett til å utrydde planter og dyr! Selv om edelløvkogen dekker et lite areal i Norge så har de en uvurderlig betydning for norsk fauna og flora. Andre verdier er deres betydning som et landskapsmessig estetisk element. Et viktig motiv for vern av edelløvkog er nettopp å sikre mangfoldet i naturen og sikre kommende generasjoner muligheten til naturopplevelser og den rekreasjon som dette gir. I forskning og undervisning har edelløvkogen stor betydning. I et samfunn som påvirker de naturlige økosystemene er det stadig viktigere å ta vare på et nett av ulike økosystemer som referanseområder. På den måten kan vi få en mulighet til å evaluere de forandringer som skjer pga. menneskelig aktivitet i andre områder (jf. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag 1981).

Skogtypene i Midt-Norge

Gråor-almeskog finnes på frisk, næringsrik jord i lier og rasmarker med god eksposisjon. Steinrik brunjord med pH 5-6 eller noe

høyere er typisk. Utbredelsen går nord til Salten. Karakteristiske plantearter er tysbast, fingerstarr, ormetelg, myske, lodneperikum, vårerteknapp, hengeaks, skogvikke og kratthfiol.

Hassel-almeskog skilles fra gråor-almeskogen ved å ha mindre av gråor-heggeskogsartene og ved innslag av oseanisk/nemorale arter. Altså en mer varmekjær type enn foregående. Finnes ved Trondheimsfjorden og nord til Sør-Helgeland. Karakteristiske arter er trollbær, kvitveis, skoggrønnaks, storklokke, tannrot, ormetelg, myske, kratthumbleblom, vårerteknapp og kratthfiol.

Innen disse to typene av almeskog finnes det varianter av tørre og fuktige typer.

Den plantesosiologiske plassering av hasselskogene er ennå ikke helt fastlagt. En kan imidlertid foreløpig skille mellom to typer: Fattige og rike hasselskoger. De fattige typene kan føres mot blåbær-edelløvkogene med for Trøndelag karakterarter som kvitveis, furu, osp, gjøkesyre, liljekonvall, kransmoser, sigdmoser og stortujamose. Den rikere hasselskogen kan føres mot hassel-almeskogen (jf. Fremstad og Elven 1987).

Skjøtsel og verneregler

Generelt gjelder de samme bestemmelser som nevnt tidligere for vernet barskog. En viktig forskjell fra barskogsvern ligger i at edelløvkogen ofte trenger skjøtsel for å kunne oppfylle formålet med vernet. En bred dokumentasjon av økologien (inklusive kulturhistorien) er imidlertid nødvendig for at forvaltningsmyndighetene skal kunne foreta en riktig skjøtsel (jf. Direktoratet for naturforvaltning 1989). Som tidligere nevnt har ofte nettopp edelløvkogen blitt mye benyttet gjennom tidene til ulike formål. Skogen slik vi ser den i dag er derfor gjerne et resultat av menneskelig påvirkning. Spesielt i slike områder er det nødvendig

med skjøtsel. Andre områder uten spesielle spor av påvirkning vil forbli mest mulig uberørt, dog skal områdene holdes under oppsikt slik at ikke formålet med vernet blir endret (f.eks. ved gjenvoksing med gran). I vernereglene for flere områder er det gitt tillatelser til visse inngrep i forståelse med ønsket om fortsatt skjøtsel. Slik skjøtsel (gjørne utført av grunneiere) kan f.eks. være vedhogst, styving, gjerdestolpe hogst og husdyrbeite. Uttak av gran er ofte tillatt, men nyplanting skal ikke skje. Edle treslag kan tas ved forutgående blinking av herredskogmesteren. I områder hvor slik tynning og fjerning av gran skjer (f.eks. i Lauglolia) kan inngrepene umiddelbart se drastiske ut, men en skal huske at mange planteslag er tilpasset slike lysåpninger og at løvskogen etterhvert vil komme tilbake. Det skal nevnes at større hogstflater i reservatene dog ikke er tillatt.

Det vil føre for langt å angi de fullstendige vernereglene for hvert enkelt reservat her. For interesserte finnes de fullstendige vernereglene tilgjengelig hos Fylkesmannens miljøvernavdeling.

I det følgende er det gitt en kort beskrivelse av vernet edelløvsog-/løvskogslokaliteter i Sør-Trøndelag, oversikten omfatter 20 lokaliteter (jf. tab. 1). For hver lokalitet er det angitt geografisk plassering og kort om adkomstmuligheter. Den naturhistoriske beskrivelsen er kortfattet og ikke ment å være uttømmende. For edelløvsogene er spesielt den zoologiske siden lite kjent, det er derfor svært ønskelig med slike undersøkelser.

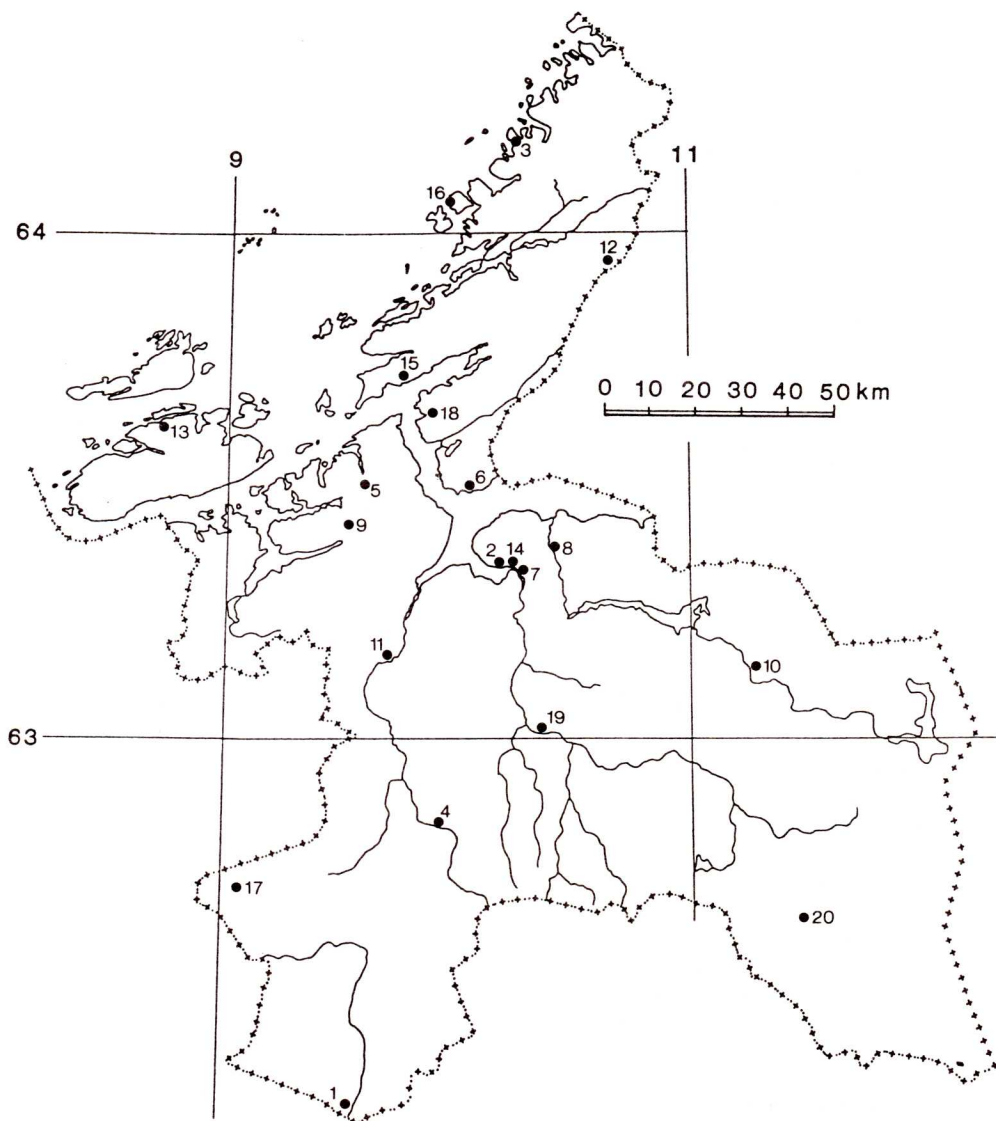
Av hensyn til oppsettet her i TN, i ulike bolker av vernede områder, er i tillegg til edelløvsogene andre områder tatt med. Disse er Dovrefjell nasjonalpark og Kongsvoll og Drivdalen landskapsvernområder, Leinøra og Hosensand naturreservater med tindvedkratt, Trollheimen landskapsvernområde, Austråttlunden landskapsvernom-

råde og Sakrisodden plantefredningsområde.

Lokalitet, kommune

- 1 Dovrefjell nasjonalpark, Kongsvoll og Drivdalen landskapsvernområder, Oppdal (og Dovre i Oppland)
- 2 Apoteket naturreservat, Trondheim
- 3 Austdalen naturreservat, Roan
- 4 Flå-Slipran naturreservat, Rennebu
- 5 Herdalen naturreservat, Agdenes
- 6 Leinslia naturreservat, Rissa
- 7 Leinøra naturreservat, Trondheim
- 8 Leira naturreservat, Trondheim
- 9 Melvasslia naturreservat, Snillfjord
- 10 Raubergera naturreservat, Selbu
- 11 Rønningen naturreservat, Orkdal
- 12 Sekken naturreservat, Åfjord
- 13 Sjømyråsen naturreservat, Hitra
- 14 Sundsberga-Lauglolia naturreservat, Trondheim
- 15 Austråttlunden landskapsvernområde, Ørland
- 16 Hosensand landskapsvern- og plantefredningsområde, Åfjord
- 17 Trollheimen landskapsvernområde, Oppdal, Rennebu og Meldal (Rindal, Surnadal og Sunndal i Møre og Romsdal)
- 18 Nedre Hassel landskapsvernområde, Rissa
- 19 Granøyen plantefredningsområde, Midtre Gauldal
- 20 Sakrisodden plantefredningsområde, Røros

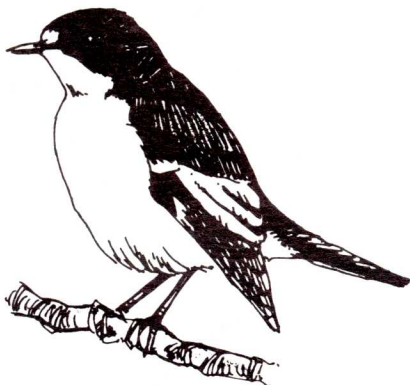
Tabell 1. Vernede edelløvsog/løvskogslokaliteter i Sør-Trøndelag. Jf. fig. 2.

Figur 2. Vernete edelløvsog/løvsogksområder i Sør-Trøndelag.

Kildehenvisninger:

- Direktoratet for naturforvaltning 1989. Forvaltning av naturvernområder i Norge. DN-rapport nr. 7.
- Fremstad, E. og Elven, R. (red) 1987. Enheter for vegetasjonskartlegging i Norge. Økoforsk utredning 1987,1.
- Fylkesmannen i Sør-Trøndelag 1981. Utkast til verneplan for edelløvkog i Sør-Trøndelag fylke. 82s.
- Gjærevoll, O. 1973. Plantegeografi. Universitetsforlaget. Oslo. 185s.
- Hafsten, U. 1972. Plantegeografi. Tapir forlag. Trondheim. 125s.
- Holten, J.I. 1978. Verneverdige edelløvkoger i Trøndelag. K. norske Viden. Selsk. Mus. rapp. Bot. Ser. 1978:4.
- Lid, J. 1985. Norsk, svensk, finsk flora. 5 utg. Samlaget. 837s.
- Nedkvitne, K & Arvesen, A. 1978. Skogbrukslære. Landbruksforlaget. 389s.
- Skogen, A. 1975. Østråtteika, Fosens eldste innvåner. Årbok for Fosen 14:37-52.

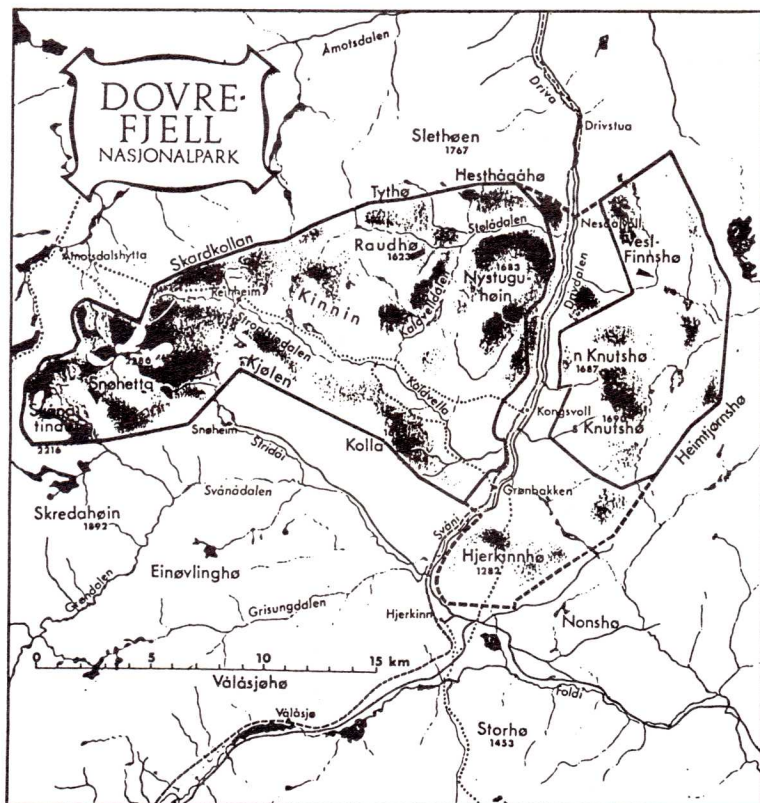
Dovre fjell nasjonalpark. Drivdalen og Kongsvoll landskapsvernområde. 265 km². 900–2286 m.o.h. Kartblad 1419 I, 1519 I og IV. UTM 32V NQ0904-4121. Oppdal kommune.

Nasjonalparken er todelt og ligger på begge sider av Drivdalen. Området i mellom er lagt ut i flere landskapsvernområder: Drivdalen, Kongsvoll og Hjerkin (den siste på Oppland-sida). Området er lett tilgjengelig da både riksvei og jernbane går midt gjennom verneområdene. Jernbanen stopper på Kongsvoll stasjon, dessuten er det ved forespørsel mulig å få toget til å stoppe på den nærliggende Fokstumyra stasjon.

I 1911 ble den første fredningen innført på

Dovre fjell, da 50 plantearter ble fredet for å beskytte disse mot samlere. Dette var den første fredningen i Norge etter den første naturvernlov i Norge av 1910. Dagens nasjonalpark og landskapsvernområder ble først opprettet i 1974.

Formålet med nasjonalparken er å bevare et område med storslagen og vakker natur, særegent plante- og dyreliv med stor verdi for forskning og friluftsliv. Landskapsvernområdene bevarer det egenartede natur- og kulturlandskapet, plantelivet og det kulturhistoriske miljø omkring Vårstigen og Kongsvoll fjellstue. I et nøtteskall kan en si at Dovrefjell byr på det meste i den norske fjellverden!

Kongsvoll fjellstue er fra gammelt av en av fire fjellstuer langs den viktige veien mellom nord og sør over Dovrefjell. De tre andre er Fokkstua, Hjerkin og Drivstua. Kongsvoll er et naturlig utgangspunkt for besøk i fjellverdenen. En kikk på de fredede husene og den permanente naturhistoriske utstillingen i kjelleren på kroa er en god start. På Kongsvoll jernbanestasjon er det en botanisk fjellhage som gir et inntrykk av den rike fjellfloraen på Dovrefjell. Like sør for fjellstua er det nylig anlagt en natursti. Fra Kongsvoll og Grønbakken går det en merket sti opp Kaldvellalen inn til Reinheim turisthytte. Fra Reinheim er det mulig å ta en tur opp til Snøhetta på 2286 m.o.h., vel og merke på klarvårs dager! Fra Reinheim fører også en sti vestover til Åmotdølshytta. Ved henvendelse til skytefeltadministrasjonen på Hjerkin kan en få tillatelse til å kjøre inn til Snøheim. I juli måned er det fri ferdsel på veien. Den gamle ferdselsåra over Dovre er kjent som Kongeveien. Vårstigen er en vakker og beryktet del av Kongeveien gjennom Drivdalen. Denne veien er fortsatt merket og gir et fint innblikk i fjellverdenen.

Den kalkrike berggrunnen i Drivdalen og på Knutshøene har gitt opphav til en av Europas rikeste plantefjell. En tilfeldig besøkende vil kanskje ikke finne de sjeldneste artene, men floraen er så rik at naturopplevelsene er garantert! De beste plantefeltene er nede i Drivdalen ved Kongsvoll og på Knutshøene. En grei og kort vei opp til Nordre Knutshø er langs Skrenbekken (ca. 1 km nord for Kongsvoll). Gjennom høgstaudebjørke- skogen og de tørrere lavskogspartiene finner en lett spesielle arter som bregnen fjell- lok (knus en og lukt, den søtvalme lukten av cyanid er ikke til å ta feil av!), en rekke sildrearter som f.eks. stivsildre, knoppsildre og skoresildre, fjellnøkleblom, gullmyrklegg, søte- og rublom-arter, gulmjelt, blåmjelt, setermjelt og bergstarr for å nevne noen. Ovenfor bjørkeskogen kommer en til reinroseheiene

(bare på mineralrik grunn) med sine særegne arter som f.eks. orkideene fjellkurle, kvitkurle og grønnkurle, samt arter som dubbestarr, raudsildre og fjellsmelle. Videre opp mot toppen der marka begynner å bli naken og preget av solifluksjon (tungeformet jord-sig) finner en lekkerbiskener som issoleie, høgfjellsklokke og norsk malurt. Den siste finnes bare noen få steder i Sør-Norge, i Skottland og Nord-Ural. Endelig skal nevnes at den vakre mogopen finnes stedvis vanlig ved Kongsvoll. Vil du se denne i blomst må du være tidlig ute i mai/juni, mens de fleste andre fjellplantene er på sitt beste i juli. Alt planteliv er selvsagt strengt vernet i området!

Moskus er kanskje det pattedyr ved siden av reinen som folk flest forbinder med Dovre. Moskus kan en tilfeldig se selv nede i Drivdalen langs E6, men større sjanse er det f.eks. oppe i Kaldvellalen og Støldalen. Er det et godt gnagerår i fjellet kan en ikke unngå å legge merke til rovfugler som fjellvåk, tårnfalk og jordugle, dessuten forekommer haukugle, myrhaug og er en heldig også jaktfalk. De fleste typiske fjell- og bjørkeskogsarter kan en oppleve på Dovrefjell, f.eks. fjellrype, boltit, heilo, gjøk, lappspurv, snøspurv, blåstrupe, gulerle og mer sjeldent fjell-lerke. Ved Kongsvoll hekker det hvert år fossefall langs Driva. I de fisketomme sjøene ved Snøhetta hekker havella. Den er avhengig av slike sjøer for at ungene skal finne de spesielle krepsdyrene de behøver. De fleste fugleinteresserte vil naturlig nok benytte anledningen og besøke den nærliggende Fokkstumyra. Her ble det rike fuglelivet fredet allerede i 1923 og reservatet opprettet i 1969.

Nærmere Oppdal ligger Magalaupe jettegryte i Driva. Jettegrytene er et imponerende skue som man må få med seg ved besøk på Dovrefjell. En rekke bøker og annen litteratur eksisterer om Dovrefjell. Fra forvaltningsmyndighetene foreligger også ulike brosjyrer, disse kan også fås på Kongsvoll fjellstue.

Apoteket naturreservat. Edelløvsskog. 75 da. 0-60 m.o.h. UTM 32V NR5824-5925. Trondheim kommune.

Reservatet ligger i bergene ned mot sjøen på Bynes-sida av Gaulosen. I den skarpe svingen på fylkesvei 707 straks sør for Spongdal fører en grusvei (merket privat) bratt ned og gjennom reservatet til sjøen. Parkeringsmulighetene er dårlige, men kan skje langs vei 707 i svingen. Reservatet er delvis svært bratt og vanskelig å ferdes i. Ut på Mulberget er det en fin rasteplass og utkikkspunkt over fjorden.

Reservatet ble opprettet i 1987 for å beskytte en uvanlig fin og rik edelløvskogslia med alm, osp og hassel.

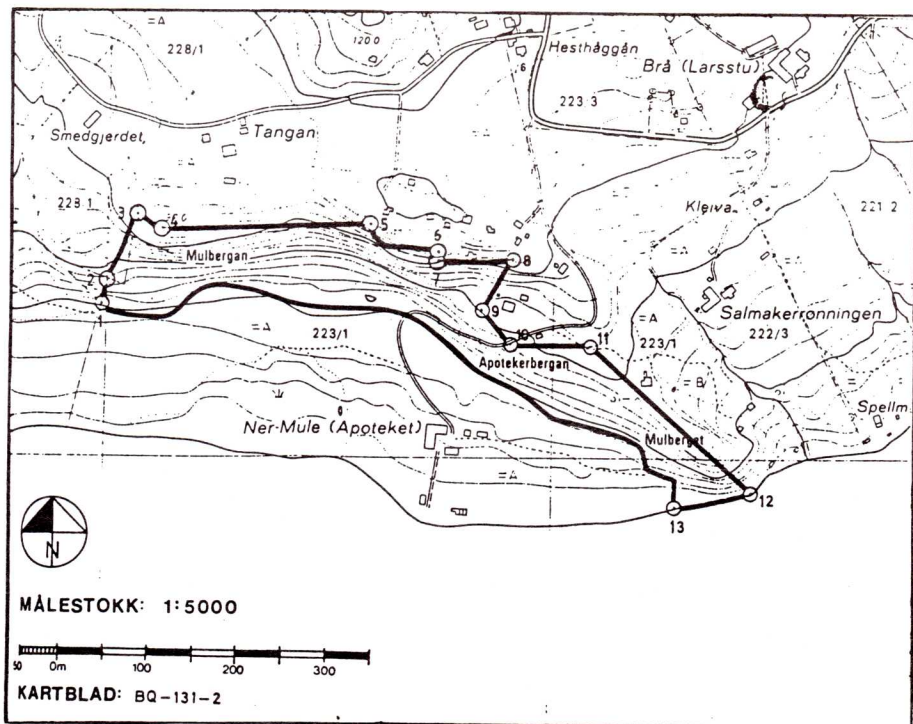
Til tross for reservatets beskjedne størrelse er vegetasjonstypene så varierte at det innbyr til mange besøk før en får oversikt over området. Plantesamfunnene i lia har en rekke varmekjære arter. Typiske og vanlige arter på tørrberg er kung og kransmynte. I skogen

finner en skogkløver, piggstarr og mengder av den vakre orkideen breiflangre. Krattfiolen er vanlig i våraspektet.

Bruken av området til innsamling av urter til apotekene i Trondheim er trolig opphavet til områdets spesielle navn.

Ved siden av den rike floraen og den velutviklede alme-hasselskogen finnes også et interessant fugleliv. Spettmeisa har i dette området et av sine nordligste faste tilholdssteder i Norge. Arten kan ses og høres (!) året rundt, dens kraftige sang om våren er alene verd turen! Kattugle, ringdue og svart-hvitfluesnapper er andre karakterarter. Andre dyrearter i lia er grevling, rådyr og ekorn.

Apoteket er et av de stedene hvor våren kommer svært tidlig, allerede i februar kan en f.eks. finne blomstrende hassel her. Mange trekkfugler kommer også svært tidlig hit.

Austdalen naturreservat. Edelløvsskog. 140 da. 25-210 m.o.h. Kartblad 1623 III. UTM 32V NS6116-6217. Roan kommune.

Austdalen ligger i det ulendte og bratte kystlandskapet på Fosen. Fra fylkesvei 715 er det ca. 15 km inn til Roan kirkested som ligger like ved reservatet. Fra gårdsbruket Mølnhusmoen går det en sti inn til og langs hele reservatet.

Lia ble vernet i 1987 for å ta vare på et usedvanlig stort og velutviklet alm-hasselbestand i de nordlige og ytre kyststrøk av Trøndelag.

Forekomsten av et slikt stort bestand edelløvsskog så langt nord er spesielt. Lia har

en blanding av ulike treslag. Alm og hassel dominerer sammen med bjørk, selje, hegg, osp, furu og gran. Øverst i ura er det mer åpent med berghyller. Her finnes plantearter som piggstarr, kransmynte, skogvikke og dunhavre. Nedenfor kommer en almesone med typiske varmekjære arter som myske og brunrot. Her er det også funnet fjellflokk.

På alm- og seljebark finnes en rekke interessante lavararter. Hele fire arter Lobaria er funnet: Sølvnever, kystnever, skrubbenever og lungenever.

Helt nederst i lia er det en sone med hassel og bjørk. Pga. beiting har det oppstått tette kratt med eier.

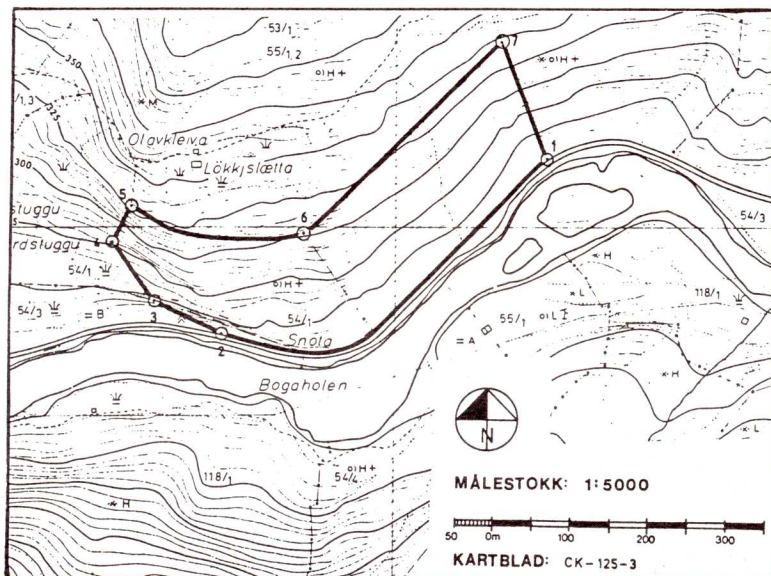
Flå-Slipran naturreservat. Edelløvsskog. 120 da. 230–350 m.o.h. UTM 32V NQ4768–4969. Rennebu kommune.

Reservatet ligger kloss inntil fylkesvei 700 ca. 4 km vest for Berkåk. Vis a vis reservatet finnes en rasteplass med parkeringsmuligheter. Generelt er området bratt og deler av det kan være vanskelig tilgjengelig.

Reservatet skiller seg ut med sin store forekomst av hassel, ellers domineres skogen av gran, selje, or, bjørk og noe alm. Nettopp den store hasselforekomsten og den interessante plantegeografiske plassering langt oppe i dalen gjorde at reservatet ble opprettet i 1987.

I de nedre og fuktige partier dominerer oreskogen med høstauder som tyrihjel, skogsvinerot og turt. Høyere oppe i lia i blandingskogen finnes andre interessante arter som skogvikke, tysbast, kranskonvall, vårerteknapp, trollurt, piggstarr og hengeaks.

I de soleksponerte tørrbergene finnes plante-samfunn med til dels eksklusive arter som f.eks. lodnebrægne, kung, kransmynte, bakkemynte, vill-lin, gjeldkarve, hjerte gras, blankbakkestjerne, vill-løk, mørkkongslys, flekkmure, sølv mure, bergskrinneblom, småbergknapp og bergfrue.

Herdalen naturreservat. Edelløvsog. 290 da. 90-360 m.o.h. Kartblad 1521 IV. UTM 32V NR3141-3142. Agdenes kommune.

Herdalen er dalføret som strekker seg mellom Lensvik i Agdenes og Åstfjorden i Snillfjord. Fra Lensvik kirke er veien innover Herdalen kjørbær et godt stykke (bomvei!). Siste bit kan en spasere på en vei som er sprengt inn i den bratte lia. Veien danner delvis grense mot reservatet. Denne veien var i sin tid ment å danne forbindelse over til Snillfjord som en del av kystriksveien. Fra Åstfjorden kan en gå langs skogsbilveien fra fylkesvei 714 ved Åstan inn til reservatet.

Herdalen har både i senere tid og på 70-tallet vært gjenstand for en kraftig naturvern-debatt. Opprinnelig forelå det forslag om vern av store deler av denne interessante dalen, inkludert Hestgrovheia. Dagens reservat ble opprettet i 1987 og utgjør bare en liten del av det foreslåtte arealet.

Reservatet omfatter den viktigste og best

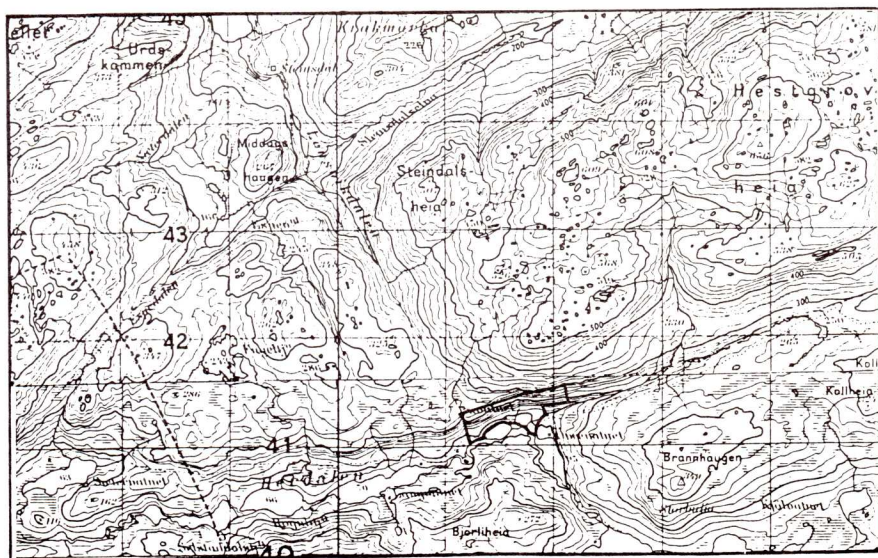
utformede del av det urskogspregede alm-hassel bestandet i Herdalen. I trøndersk sammenheng er lia svært verneverdig.

Den tørre og sørvendte lia har et variert planteliv. Av interessante arter kan nevnes en god forekomst av myske, foruten tannrot, kvitsoleie, krossved og lodnebrege. Blåveis har her en av sine vestligste lokaliteter i Trøndelag.

Den nærliggende Hestgrovheia er et fint turområde, som er det høyeste og største sammenhengende fjellområde i dette distriktet. Fattig greplyng-rabbesivhei dominerer, men flekkvis finnes reinrosehei med innslag som rabbestarr.

Fuglelivet er typisk for almelier og preget av den nærliggende barskogen. Rødvinge, måltrost, gjerdesmett, rødstrupe, svarthvit-fluesnapper og munk er alle karakterarter.

Herdalen er et variert og fint turområde som gjerne kan kombineres med fiske og bærplukking.

Leinslia naturreservat. Edelløvskog. 60 da. 75-175 m.o.h. Kartblad. 1522 II og 1521 I. UTM 32V NR5141-5243. Rissa kommune.

Leinslia ligger ca. 2 km. øst for Stadsbygd sentrum. Som mange andre vernede almelier er også denne omkranset av dyrkamark. Adkomst må derfor skje via gårdsveiene, enten fra sørsiden eller fra fylkesvei 717. Det kan være vanskelig å finne parkeringsplass i området. Pga. det bratte terrenget er det enklest å følge stien som går tvers gjennom reservatet.

Leinslia er den største representant for de rike almeliene i Rissa-distriktet. Den spesielle og rike floraen gjorde at området ble fredet i 1987.

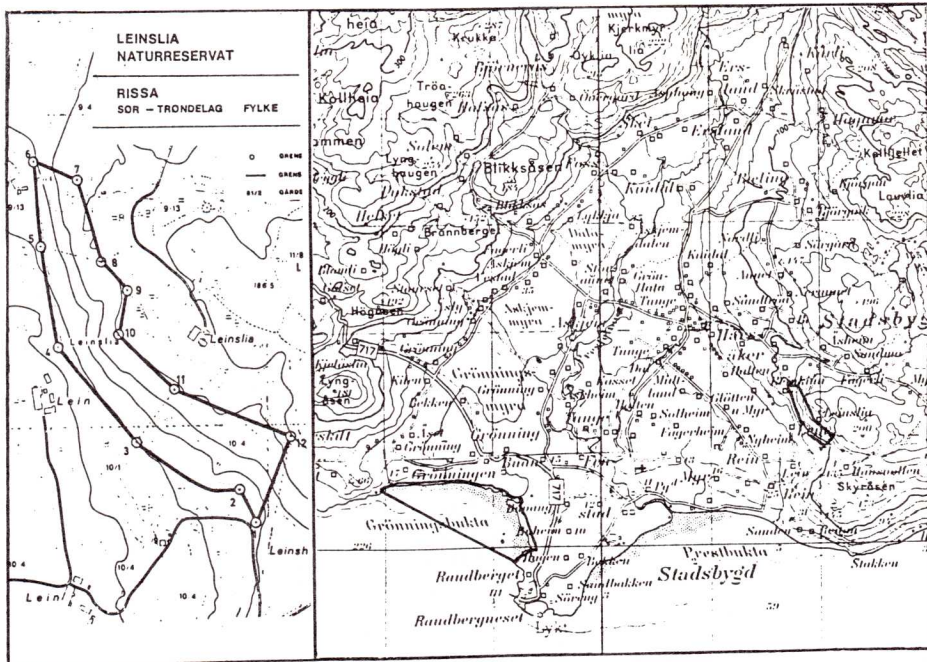
Det milde kystklimaet kombinert med et gunstig jordsmonn og sørvendt eksposisjon gjør at uvanlig mange interessante plantearter finnes her. Tildels grov alm sammen med hassel dominerer. Fuglereir,

lundgrønnaks og skogfaks er eksempler på varmekjære kystplanter som her er på grensen av sin utbredelse i Norge. Andre interessante arter er blåveis, dalfiol, junkerbregne, krattlodnegras, krossved, lundkarse, stavklokke, svarterteknapp og tannrot.

Fugle- og dyrelivet er lite kjent. Området var tidligere Trøndelags nordligste hekkeplass for spettmeis. Rådyr er spesielt vanlig i dette distriktet.

Like ved Leinslia finnes andre severdigheter: Helleristningene ved Stykket, et sjøbruksmuseum med staværingsbåten som hovedtema, og prestegården Alshaug med flotte bygninger og et 250 år gammelt hageanlegg.

Miljøvernavdelingen ved Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har utarbeidet en fin brosjyre om natur- og kulturvern i Rissa kommune. Her er de ovennevnte severdigheter og andre til nærmere omtalt.

Leinøra naturreservat. Tindvedkratt. 55 da. 0-2 m.o.h. Kartblad 1621 IV. UTM 32V NR6224-6325. Trondheim kommune.

Leinøra ligger midt i et område hvor grustekt har foregått langs Gaula. Adkomsten skjer via en privat grusvei fra fylkesvei 707. På veien ned passerer en et forfallent bilverksted.

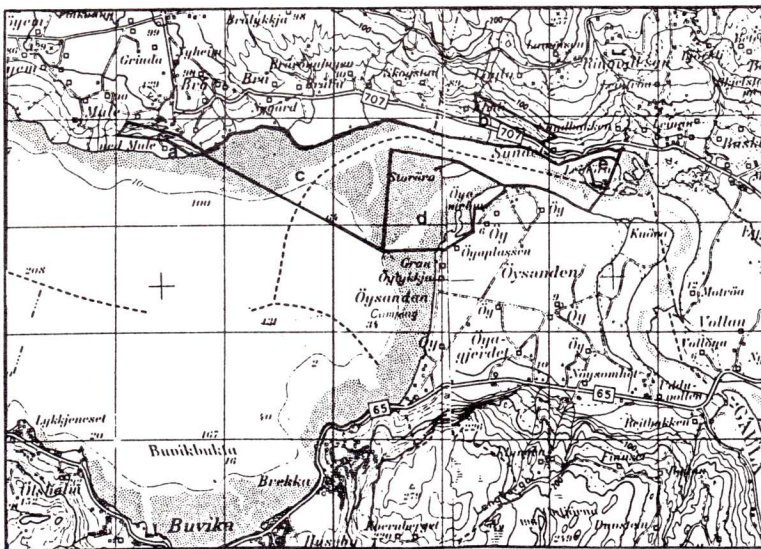
Leinøra har lenge vært kjent for å ha de største og kraftigste tindvedtrærne i Norge. Området ble da også fredet så tidlig som i 1971. F.o.m. 1987 inngår området som en del av det vernede arealet på Gaulosen.

Tindved er en av de mest lyskrevende planter vi har, den er også en typisk pionerplante som trives godt på mark hvor det er liten konkurranse fra andre planter. De regelmessige oversvømmelsene av Gaula og avsetninger av stadig ny elvegrus har gitt arten gode forhold på elvørene her. Pga. artens evne til jordforbedring har etterhvert mange andre kravfulle arter fått fotfeste. Sukkesjonsforløpet er faktisk slik at arten

enten må finne ny mark å kolonisere eller finne seg i å bli konkurrert ut av annen vegetasjon. På Leinøra må en trolig ha aktiv skjøtsel dersom en skal beholde de store eksemplarene der.

Leinøra er en trivelig liten oase på Gaulosen. Riktig fint er det å spasere der f.eks. om våren med fuglesang og mange vårbloster. Foruten strandeng- og strandsumpvegetasjon, dominert av bl.a. saltsiv, rustsivaks, havstarr og pøylestarr, finnes velutviklet ore-heggeskog. Humle er kanskje den planten som gjør seg mest bemerket ved siden av tindveden.

Fuglelivet er særdeles rikt og variert året igjennom. Dette skyldes også nærheten til Gaulosen. Ved lavvann blottlegges fine mudderflater som er et populært blant vadere og gressender. I skogen og krattene finnes rikelig med arter som sivsurv, løvsanger, gransanger og troster. Av mer sjeldne arter som er registrert her kan nevnes snadderand, skjeand, rosenfink og myrsanger.

Gaulosen naturvernområder. a) Apoteket naturreservat, b) Sundsberga-Lauglolia naturreservat, c) Gaulosen landskapsvernområde, d) Gaulosen naturreservat, e) Leinøra naturreservat.

Leira naturreservat. Edelløvskog. 90 da. 35-100 m.o.h. Kartblad 1621 IV. UTM 32V NR8398-8493. Trondheim kommune.

Reservatet ligger ved Nidelva på østsiden mellom Øvre og Nedre Leirfoss. Adkomsten er forholdsvis lett, enten fra Sjetnemarka (P-plass ved kraftstasjonen) eller fra Klæbuveien (P-plass ved Kvammen gård).

Reservatet ble opprettet i 1987 for å ta vare på en typisk gråor-almeskog i Trøndelag under den marine grense. Området har stor betydning som ekskursjonsmål for skolene i distriktet.

Det fuktige klimaet langs Nidelva, sammen med det rike substratet og gammel- skog gjør at en her finner rike utforminger av lav- og mosesamfunn. Nettopp universitetets bruk av området i kryptogamundervisningen var en viktig årsak til at området ble vernet.

Det meste av lia er en høgstaudetype med arter som humle, storklokke, mjødur, springfrø, hundekveke og broddtelg.

Fuglelivet er nokså rikt pga. det varierte landskapet mellom Leirfossene. Foruten de vanlige artene har fugleinteresserte bl.a. funnet sjeldenheter som nattergal og vintererle her. Vinterstid kan også gi fine opplevelser med arter som sangsvane, div. gress- og dykkender, dvergdykker, fossekall, stjertmeis og varlser. Kattugla hekker fast i området. Rådyr, elg, grevling, ekorn, mink og bever er blant de pattedyr en kan treffe på.

Reservatet og omliggende landskap er et fint turområde nærmest året rundt. Området framtrer kanskje likevel fra sin beste side om våren med fuglesang og rikelig med vårblomster, men husk at plantene er fredet!

Melvasslia naturreservat. Edelløvskog. 260 da. 160-325 m.o.h. Kartblad 1521 IV. UTM 32V NR2533-2734. Snillfjord kommune.

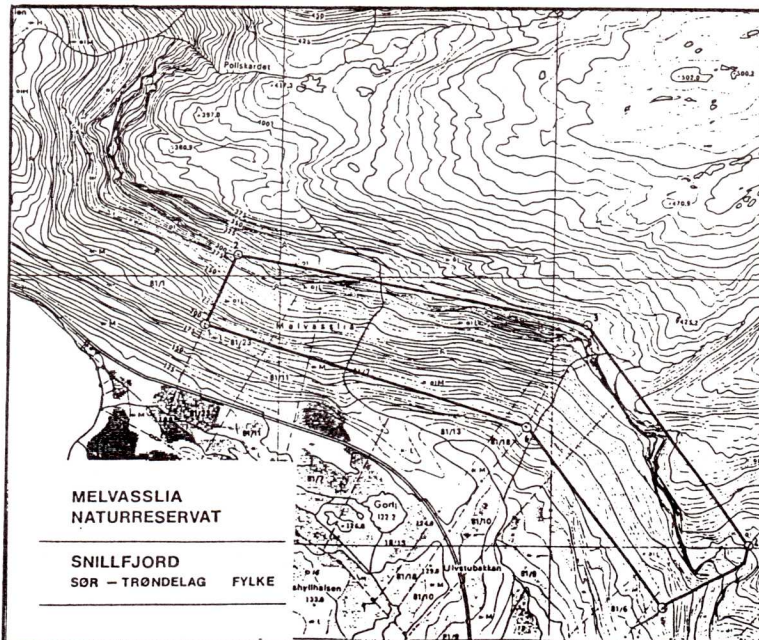
Fra fylkesvei 714 mellom Orkanger og Sunde er det lett å se de karakteristiske brunrøde foldingene i bratthenget over Melvasslia. Selve berget kalles Migaren. Lia ligger ca. 4 km mot Sunde fra tettstedet Krokstadøra. Det er planert en P-plass vis a vis reservatet langs hovedveien. Lia er bratt og preget av ur og rasmark. Det er derfor vanskelig og til dels farlig å ferdes.

Melvasslia ble vernet i 1987 for å beskytte ei almeli med store almer og plantegeografisk interessante arter.

Nederste del av lia er en lågurtskog dominert av gran og furu. Karakteristiske arter her er f.eks. olavsstake, legevinter- grønn og småtveblad. Pga. den mineralrike

berggrunnen med bla. grønnstein får plantelivet lengre opp i lia snart et mer eksklusivt preg. Skogen kan betegnes som en blandingsskog med en del alm og hassel, dessuten forekommer rikelig med furu, gran, selje, rogn og bjørk. Skogsvinerot, kranskonvall og ormetelg er vanlige her. Den plantemessig rikeste del er oppunder selve bergrota. Her er forholdene gode nok for arter som myske, skogvikke, brunrot og en sjelden art som tannrot. Tannrota blomstrer tidlig i mai. Utpå sommeren får den store yngleknopper i bladhornene som til slutt faller av og spirer til nye planter. På åpent berg finnes rosenrot, bergfrue, rødsildre og flekkmure.

Gjerdemetten trives naturlig nok godt i den urete lia. Helt utilgjengelig i bratthenget har kongeørna sin reirplass. I dalen nedenfor er det mye hjort. Vinterstid kan en se flokker ved gårder hvor de blir foret.

Rauberga naturreservat. Edelløvsskog. 190 da. 200-465 m.o.h. Kartblad 1721 III. UTM 32V PR1303-1404. Selbu kommune.

Denne almelia ligger på nordsida av Nea, ca. 5 km før Flora på vei opp Tydalen. Råndalen barskogsreservat ligger omtrent rett på andre sida av elva. Reservatet grenser opp mot fylkesvei 705 og det finnes flere P-plasser langs veien. Lia er bratt og kan være vanskelig å ta seg fram i.

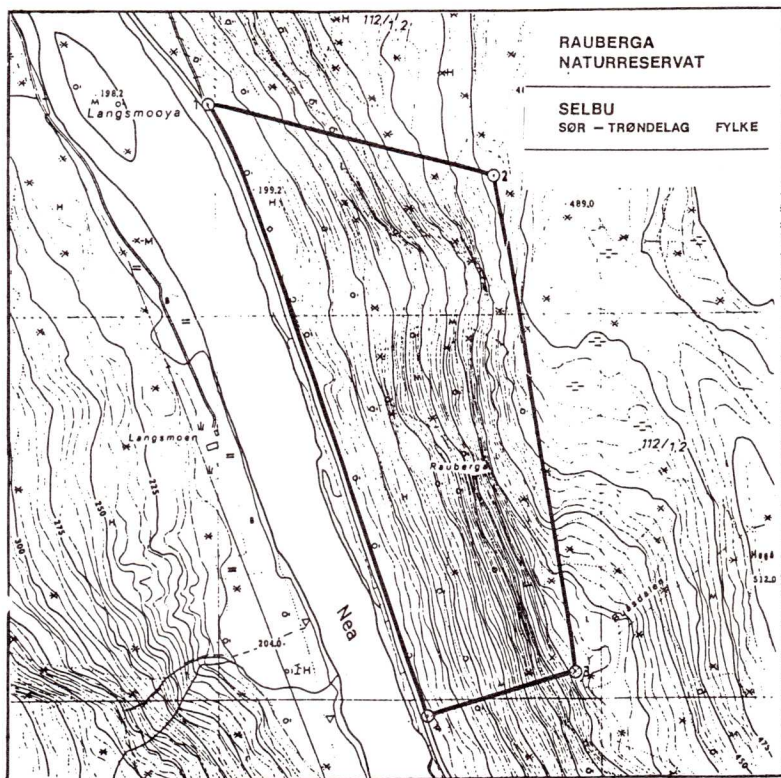
Lia ble fredet i 1987 pga. flere interessante forhold. Lia fremtrer i dag i tilnærmet uberørt tilstand og er den største almelia i indre deler av Trøndelag.

Nedre del er dominert av gråorskog med karakteristiske arter som tyrihjelmsk.

storklokke. Desverre er det mange fiskere som graver etter mark her, til tross for at området er fredet! Ovenfor oresonen dominerer storvokst alm, ofte med flotte utforminger av laven lungenever oppetter stammene. Den sjeldne arten junkerbregne er nokså vanlig, foruten arter som trollbær, vårerteknapp og krattfiol. Gran, selje og bjørk er andre karakteristiske treslag i såvel denne som i andre trønderske almelier.

Dyre- og fuglelivet i Rauberga er lite kjent, men vil trolig vise seg å være rikt. Bl.a. hekker tårnfalken i bergene her.

Oppe ved Flora er det nylig åpnet et bygdetun-museum. Andre severdigheter langs veien er f.eks. Låen våtmarksområde nede ved Selbu.

Rønningen naturreservat, Edelløvskog, 120 da. 60–250 m.o.h. Kartblad 1521 III. UTM 32V NR3504–3605. Orkdal kommune.

Reservatet ligger et par km. sør for Svorkmo langs fylkesvei 65. Parkering og adkomst skjer på privat grunn og aktsomhet må utvises! Generelt er lia bratt og pga. erosjon lite egnet for besøk i nedbørrike perioder vår og høst.

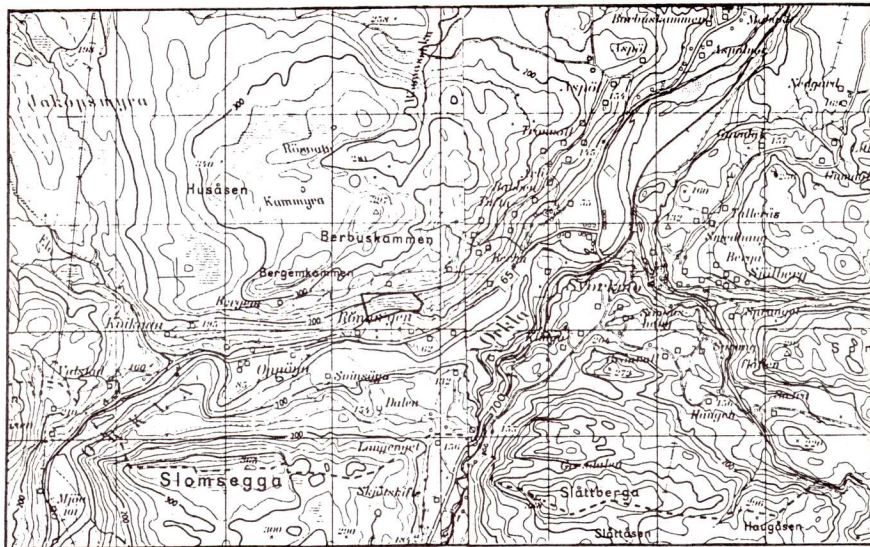
Lia ble vernet i 1987 pga. den store forekomsten av alm. I Trøndelag er det sjeldent at alm dominerer som her.

Botanisk er lia ikke spesielt artsrik og den har ingen arter som er sjeldne i distriktet. Derimot er lia en typisk representant for

lauvskog på ustabil grunn i Orkla-dalføret. Skogen er forholdsvis tett og ung pga. tidligere hogst.

Gråor, hegg og hassel opptrer rikelig sammen med alm. På tidligere slåttemark og i åpne partier i skogen forekommer arter som f.eks. humle, storklokke, lodneperikum og vill-lauk.

Fugle- og dyrelivet er typisk for de rike lauvskogsliene i Trøndelag. Gråtrost dominerer blant fuglene. Spettmeis er funnet hekkende her, likeså kattugle, haukugle, hornugle og perleugle. Rådyr og ekorn utgjør andre trivelige innslag en kan treffe på året rundt.

Sekken naturreservat. Edelløvskog. 50 da. 340-450 m.o.h. Kartblad 1622 IV. UTM 32V NR8392-8493. Afjord kommune.

Sekken ligger oppunder Storfjellet på grensen til Nord-Trøndelag fylke, midt på Fosenhalvøya. Fra fylkesvei 715 må en ta av ved Møriaunet (6 km sør for Arnes). Denne veien går også over til Malm. Ved Storfjellet gård går det en sti ca. 3 km inn til Sekken.

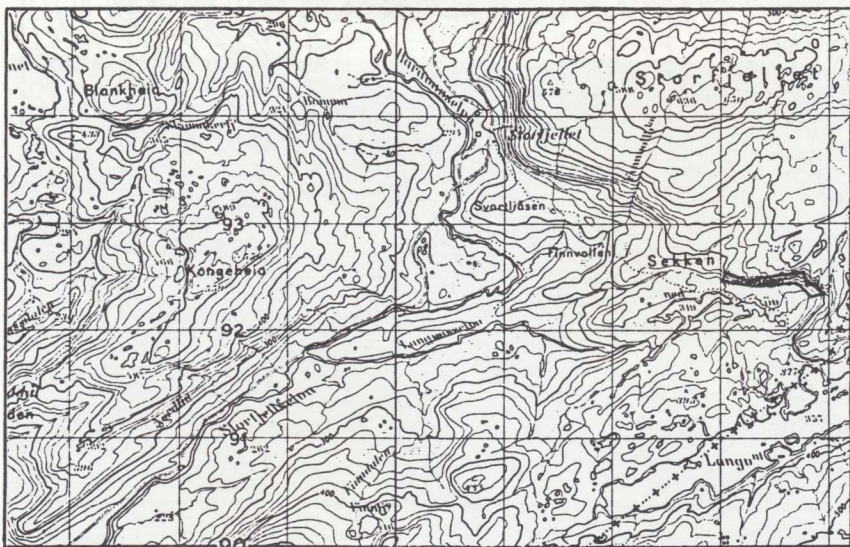
Området ble vernet i 1987 pga. den fine utformingen av gran og almeskog med urskogspreg. Dette er trolig det siste område av sitt slag i Trøndelag.

Hele området rundt sekken er svært interessant og verneverdig pga. forekomsten av ulike typer naturskog med urskogspreg. Det vernede området omfatter det meste av

almebestandet. Pga. den kalkrike berggrunnen finnes en rekke interessante plantearter. I den velutviklede skogen dominerer høgstauder som tyrihjem, turt i store bestand, skogstorkenebb, ormetelg, skogburkne og skogrørkvein. I tillegg finnes en rekke for Fosen uvanlige plantearter som f.eks. taggbregne, kantkonvall, kvitsoleie, tannrot, lodneperikum, myske, storklokke, bakkestjerne og skoggråurt.

Opp mot det snauve Storfjellet finnes en rekke spesielle fjellplanter som hestespreng, rypestarr, trefingerurt, dverg-gråurt, svartstarr og bergveronika.

Dyrelivet er rikt og variert i dette området. Elgen trives godt og beiter gjerne på de saftige høgstaudene.

Sjømyråsen naturreservat. Edelløvskog. 25 da. 10-40 m.o.h. Kartblad 1422 II. UTM 32V MR8855-8756. Hitra kommune.

Sjømyråsen ligger på en åsrygg av dioritt med kalkrike årer ved Melandsjø på Hitra. En grusvei tar av straks øst for Hitra kirke og går langs hele reservatet. Parkering kan f.eks. skje ved krysset opp til gården Ner-Meland. Pga. dyrka mark mellom reservatet og veien må en ta hensyn ved kryssingen inn til reservatet.

Dette lille reservatet representerer en typisk utforming av hasselskog på Hitra. Skogen ble vernet i 1987 pga. sin rikdom på plantearter og pga. mulighetene for bruk i skoleundervisningen.

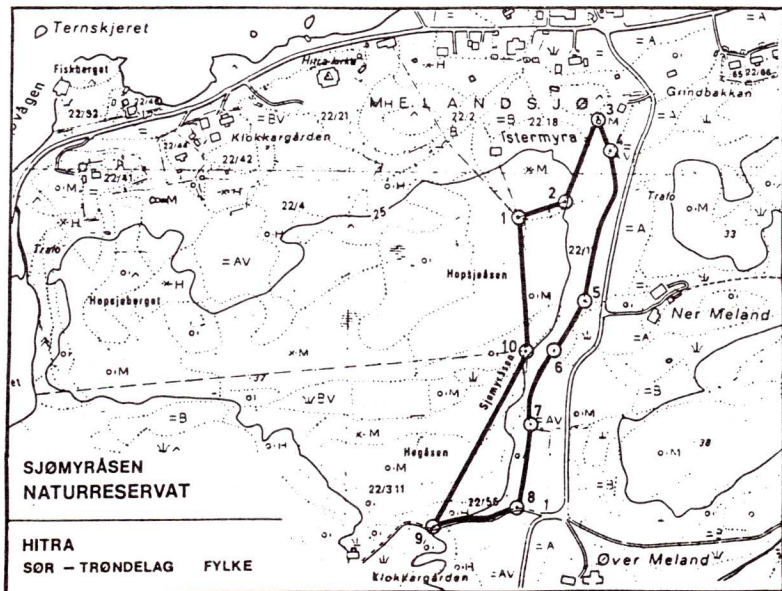
Det er de nedre deler av denne åsen som har de rikste plantesamfunnene. Oppe i lia og mot toppen overtar en blandingsskog av osp, rogn og bjørk. Her finner de sterkt kystbundne artene storfrytle og heisiv, gjerne sammen med en surbunnsart som blåbær. I hasselskogen og spesielt i kantene og på lysåpne berg finnes en rekke

interessante arter som f.eks. lundgrønnaks, storklokke, stortveblad, firblad, skogsvinerot, villauk, krossved, svartburkne, olavsskjegg og sølvasal.

Skogen har mange stier laget av hjorten, som gjør det lett å vandre her. Pga. hasselens dynamikk foregår det jevnlig beskjæring for å opprettholde denne typiske hasselskogen.

Som nevnt trives hjorten godt i dette området. Fuglelivet er forholdsvis rikt jamført med nærliggende områder, med arter som ringdue, blåmeis, rødstrupe, bokfink, gransanger og svarttrost. Kanskje dukker spetmeisa opp også fra den nærliggende hekkeklassen i Grytelvdalen.

Har en funnet fram til Melandsjøen bør en også få med et besøk til den gamle handelsbrygga kalt Hopsjøbrygga. Her er det nå et museum med kafeservering. Ved Dolm kirke er det om våren flott blomstring av kusymre i hasselkrattene. Dolmsundet er videre kjent for sin sterke strøm og det gode fisket.

I øvre deler av Sundsberga-Lauglolia er det fine partier med gammel alm.

Tørre berg og klipper i sørvendte almelier har ofte en innholdsrik flora. Bildet viser Apoteket og vokseplass for bl.a. den sjeldne åkermåne.

Sundsberga-Lauglolia naturreservat.
Edelløvsskog. 100 da. 15–85 m.o.h. UTM 32V
NR6124–2225. Trondheim kommune.

I lia straks ovenfor selve Gaulosen finner en dette edelløvsogreservatet. Fra fylkesvei 707 får en fin oversikt over hele reservatet. Parkering langs veien kan være vanskelig, en god plass finnes ved informasjonstavla/rasteplassen straks sør for reservatet. Parkering kan også skje ved naustene (se kart). Denne lia er ikke fullt så bratt som Apoteket, den egner seg derfor bedre for turer.

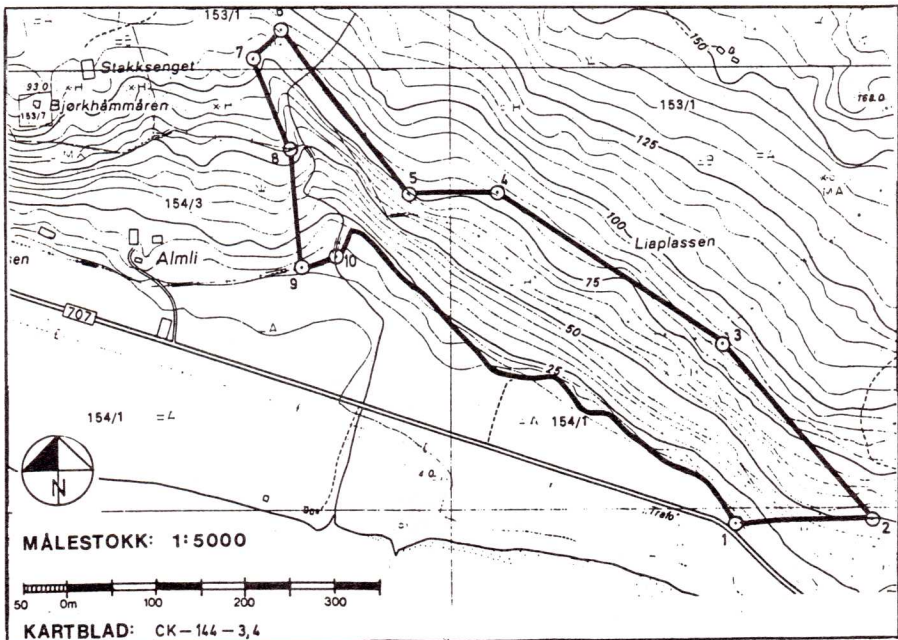
Reservatet ble opprettet i 1987 for å beskytte en av de største almeliene i Trøndelag.

I denne sørvendte lia finnes det mange spesielle almeli og varmekjære plante-arter. Blant de en lettest kan treffe på er f.eks. lerkespore (tidlig om våren!), laukurt, hassel, lodneperikum, kransmynte, brunrot, myske og stortveblad. Som i Apoteket finnes tørr-

berg med spesielle arter som kung, bakke-mynte, kantkonvall og svarterteknapp.

Lia er kjent for sin store tetthet av spesielt spurvefugler. Universitetet i Trondheim har lenge drevet med studier av fuglelivet her, forstyrrelser ved fuglekasser o.l. er derfor lite ønskelig. Bøksangeren er en art som er sjelden i trønderisk sammenheng, men som hos oss gjerne påtreffes i slike almelier. Dens høylydte surrende sang er lett kjennelig og kan en sjelden gang høres i Lauglolia, selv helt nede fra veien. Andre fuglearter som en kan treffe på er havørn og hønsehauk som gjerne sitter og hviler i trærne. Spettmeis er en karakterart og dens spesielle sang kan en høre fra januar og utover våren. Kattugla har også en av sine faste tilholdssteder her. Ekorn er et vanlig innslag i lia.

Besøk i Lauglolia kan gjerne kombineres med besøk i de andre reservatene i Gaulosen området (Gaulosen og Leinøra naturreservater).

Austråttlunden landskapsvernområde. 715 da. 8-13 m.o.h. UTM 32V NR3564-3766. Ørland kommune.

På Ørlandet er det godt merket med veiskilt frem til Austrått. Ved borgen er det en parkeringsplass, men for besøkende til lunden er det bedre å dra til p-plassen 500 meter lengre mot vest. Ved inngangen til verneområdet er det her plassert en info-tavle. Ferdsel i lunden er lagt godt til rette med klopper og gruslagte stier. En spasertur rundt hele området tar gjerne 1-3 timer.

Verneområdet ble opprettet i 1975 for å ta vare på et særegent landskap med et rikt plante- og dyreliv. I reservatet inngår også selve borgparken.

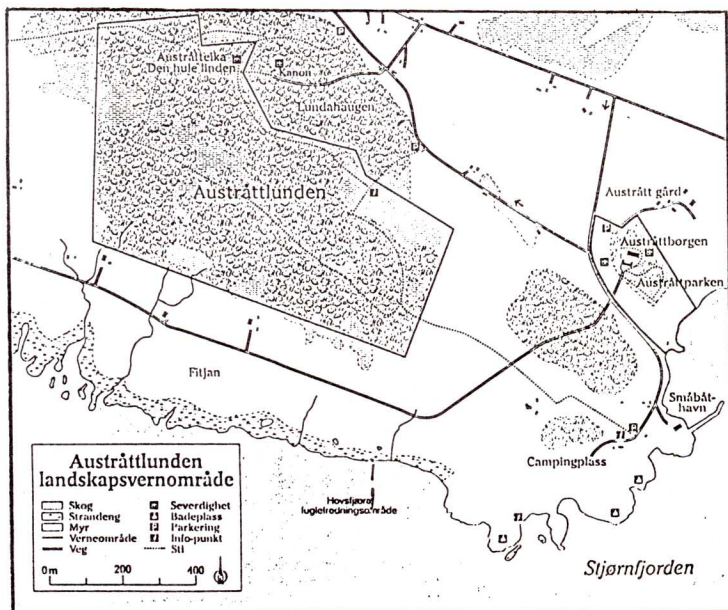
Austråttborgen er et landemerke i den ytre del av Trondheimsfjorden (bygd 1655-1656). Den omliggende skogen eller lunden var nok også i sin tid en viktig del av dette herresetet. Hvordan lunden helt så ut tidligere er det i dag ikke godt å si. Trolig var det langt mer åpent, dessuten fantes det flere større løvtrær som f.eks. eik. Den fredete Austråtteika er således den siste rest av disse. Et stort og hult lindetre vitner også om

tidligere tiders forekomst av andre edel-løvtrær.

En vår-dag i lunden oppviser en imponerende blomsterprakt av bl.a. hvitveis og vårkål, foruten masser av vårerteknapp. Lengre ut i sesongen dukker andre mer sjeldne og varmekrevende arter opp: Vill-løk, sanikel, myske, raudflangre og dessuten den meget sjeldne fuglereideorkideen. Fugleredet kan lett ses langs nordvestre del av stien. Husk bare på at plantelivet er fredet mot plukking og annen skade! Vegetasjonen domineres av furu og bjørk, hassel og or finnes lokalt vanlig. Landskapet blir brutt opp av små myrflækker, med bl.a. masser av godtluktende pors. Prøv å lukt på et blad eller en blomsterrakle neste gang!

Rådyr er særlig vanlig i Austråttområdet. Ellers er det fuglelivet en legger merke til. Orrfuglen spiller på myrene. Hønsenhauk, spettmeis, sangere, troster, rugde og furukorsnebb er faste innslag. Området egner seg godt for en fuglesangekursjon.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har utarbeidet et hefte som forteller mer om områdets naturkvaliteter og dets historie.

Hosensand landskapsvern- og plante-fredningsområde. Tindvedkratt. 40 da. 0-17 m.o.h. Kartblad 1523 II. UTM 32V NS4603-4704. Åfjord kommune.

Hosensand ligger ut mot Frohavet på Stokkøya. Fra fylkesvei 723 må en ta ferge fra Revsnes til Stokknes. Fra fergeteiet er det dryge 5 km utover.

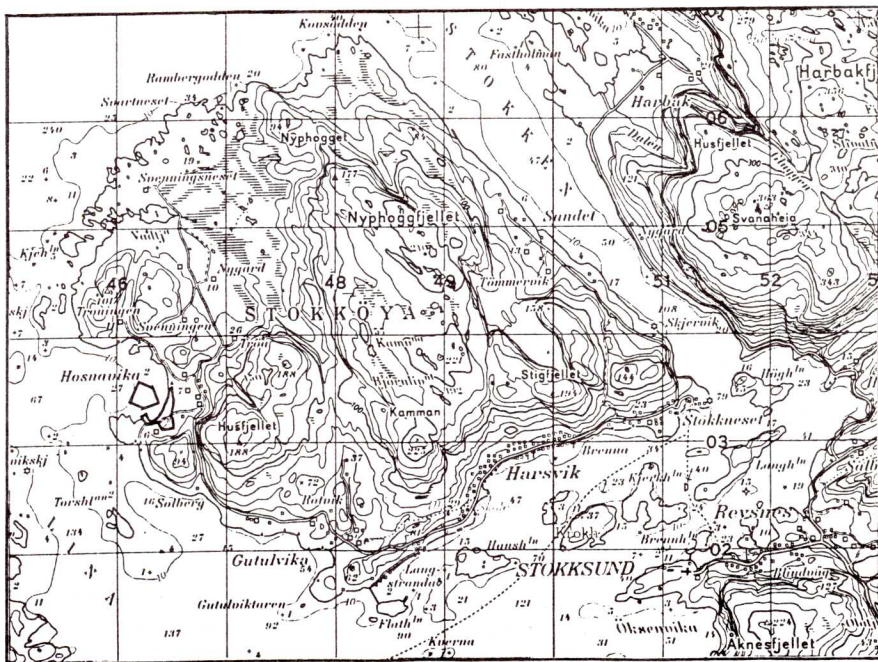
Hosensand ble vernet i 1987 pga. sine spesielle botaniske kvaliteter, bl.a. en av de største tindvedbestander i Norge. Flygesandfeltet er helt unikt for denne del av landet.

Skjellsand utgjør en viktig del av vekstsubstratet for tindveden og bjørkeskogen. Skjellsandbjørkeskogen er interessant med bl.a. liljekonvall og den vakre raudflangra. Tindvedkrattene er stedvis påvirket av bebyggelse, oppdyrking og grustekt. Likevel danner tindveden en fin forekomst med opptil 3-4 m høye trær. Fagerknoppurt har

utviklet spesielt store bestand her. I strandbergene er det kalkstriper og rikt planteliv med bl.a. raudsildre, bergfrue, fjellrapp, blåstarr, vill-lin, gulmaure, nattfiol og lodnerublom. Nede ved flygesanden dominerer strandreddik, strandarve, strandrug og raudsvingel.

Fuglelivet domineres av de typiske kystartene, dessuten finnes det ofte siv-sanger i tindvedkrattene.

Har en reist ut hit kan en likegodt besøke den spesielle Harbak-hula på den andre siden av leia. Her er det også anlagt en natursti med en informasjonsfolder. Tårneset med den omliggende Bingsholmråsa fuglefredningsområde byr på fine naturopplevelser. Selnes er også et fint område for trekkende spurvefugl om høsten, dessuten er strandbergfloraen rik og det finnes gravhauger fra vikingtiden her.

Trollheimen landskapsvernområde og Svartåmoen naturreservat. Fjellområde og barskogsreservat. 1165 km², i ST 430 km². Ca. 480–1850 m.o.h. Kartblad 1420 I & II og 1520 III & IV. UTM 32V NQ0739–3080. I ST: Oppdal, Rennebu og Meldal kommuner.

Dette fine fjellområdet ligger lett tilgjengelig enten fra Oppdal-sida, eller fra Rindal og Surnadalsøra. For de som ikke vil eller kan gå i fjellet er det mulig å oppleve noe av fjellnaturen ved å kjøre inn til f.eks. Gjevilvasshytta, Kårvatn, Gråhaugen eller Jølhaugen. Disse stedene er også utmerkede startpunkter for vandring i fjellheimen.

Trollheimen er kanskje mest kjent som Trondheims Turistforenings "område". TT startet med merking av stier i området allerede i 1889. De mange betjente og selvbetjente TT-hyttene i området har gjort det lett å vandre fra hytte til hytte. Mest brukt som innfallsport for fotturister er trolig Gjevilvasshytta. Herfra er det flere leder som kan følges inn i Trollheimen. En relativt lett rute er f.eks. til Jøldalshytta (ca. 25 km), videre herfra til Trollheimshytta (f.eks. via Trollhetta). Hyttene er plassert slik at det vanligvis tar en dags vandring mellom dem. Nærmere opplysninger om hyttene og Trollheimen kan en få hos Trondheims Turistforening. Det imponerende tindelandskapet (særlig i Innerdalen) og løypenettet garanterer en trivelig tur!

Trollheimen landskapsvernområde ble opprettet i 1987 for å ta vare på et spesielt vakkert fjellområde med skog og seterdaler, med et rikt plante- og dyreliv. Vernereglene virker i liten grad begrensende for den vanlige bruker. De viktigste reglene er at plantelivet over skoggrensa er fredet, jakt og fiske kan drives i samsvar med gjeldende regler, og at motorisert ferdsel er forbudt.

Forekomsten av en rekke plantegeografisk interessante plantearter, derav mange sjeldne, gjør Trollheimen til et internasjonalt

verneverdig område. Nettopp studiet av fjellfloraen og innvandringshistorien etter siste istid har vært en av de viktigste bidrag for vernet av Trollheimen. De vestlige deler er sterkt oseanisk påvirket. Kystbundne arter som klokkeling, rome og bjønnekam trenger derfor langt inn i området. De sentrale deler av Trollheimen er bygget opp av baserike, lett forvitrerlige skiferbergarter. Disse områdene er voksestedet for en rekke kravfulle fjellplanter. Der en finner f.eks. reinrose er det alltid baserikt og muligheter for å finne andre kravfulle arter som f.eks. dubbestarr, høfjellsklokke og den sjeldne norsk malurt. Utstyrt med Gjærevolls fjellflora skulle en kunne klare å bestemme de fleste artene en finner!

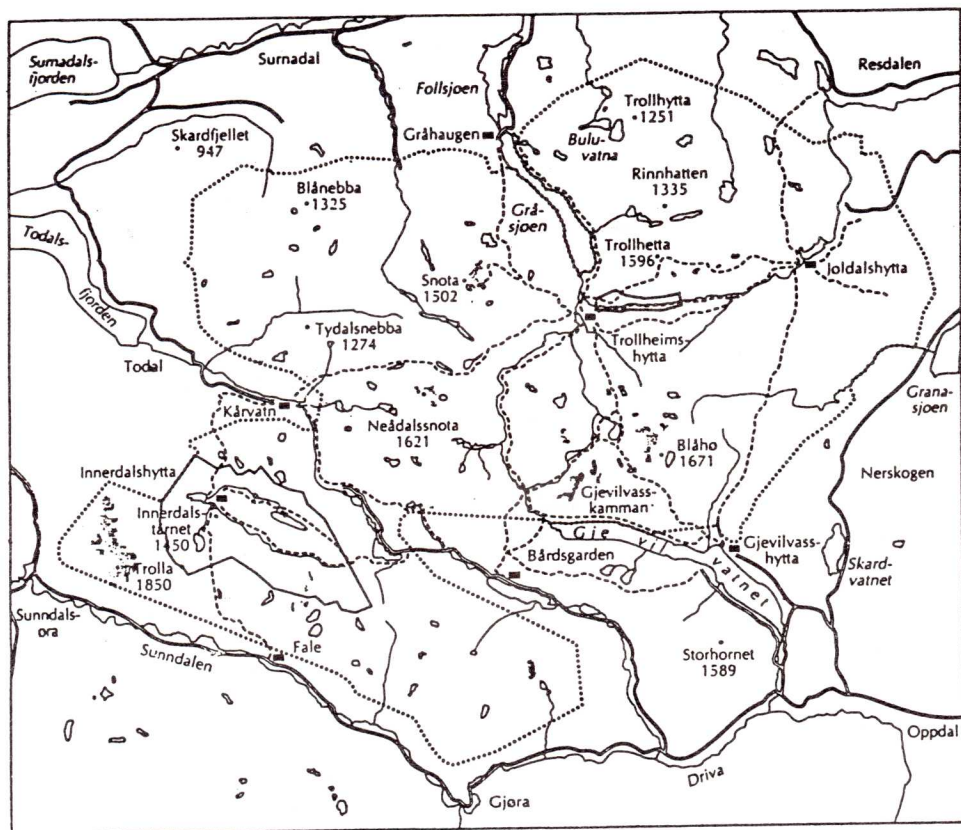
Det meste av furuskogen i området finnes i Follidalen, særlig i Svartåmoen naturreservat (i Møre og Romsdal), her er det bl.a. funnet ulvelav. Bjørkeskogen dekker de fleste liene under skoggrensa. Noen steder er jordsmonnet så godt at en finner høgstaudebjørkeskog med følgearter som turt, kvann, kvitsoleie, kvitbladtistel og myskegras.

Fuglelivet har en rekke karakterarter for snaufjellet som heilo, rødstilk, fjelljo, fjellrype, heippiplerke, blåstrupe og løvsanger. I fjellbjørkeskogen og langs bekker og vatn er det ofte et rikt fugleliv med arter som svarthvit fluesnapper, møller, munk, gulsanger, fossefall, storlom og strandsnipe. I gammelskogen kan en treffe på arter som storfugl, dvergspett og tretåspett. Svevende over det hele er det ikke uvanlig å se fjellvåk og kongeørn.

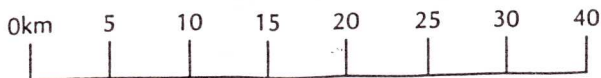
Blant pattedyrene er det tamreinen som er lettest å få øye på. Rovdyr som gaupe og jerv har gått sterkt tilbake, men er en heldig kan en fortsatt finne spor av disse. Er det et lemen-år vil nok disse koselige småkrypa vite å si ifra!

En rekke artikler og rapporter er skrevet om Trollheimen. Dessuten foreligger fra oppsynet en brosjyre for området.

TROLLHEIMEN

- Grense for Trollheimen landskapsvernområde
- Grense for Innerdalen landskapsvernområde
- Grense for Svartåmoen naturreservat
- Merket rute
- Turisthytte
- Vei

Nedre Hassel landskapsvernområde.
Edelløvsskog. 110 da. 25-135 m.o.h. Kartblad
1522 II. UTM 32V NR4358-4459. Rissa
kommune.

Nedre Hassel ligger ved utløpet av Trond-
heimsfjorden. Nordover langs fylkesvei 718
er det ca. 3 km fra Hasselvika kirke. En
grusvei går langs hele reservatet. Enkleste
adkomst skjer langs eiendomsgrensen i øst.
Ved besøk må grunder lukkes da det beiter
husdyr i området.

Lia ble fredet i 1987 som en representant for
den fattige hasselskogstypen i Trøndelag.

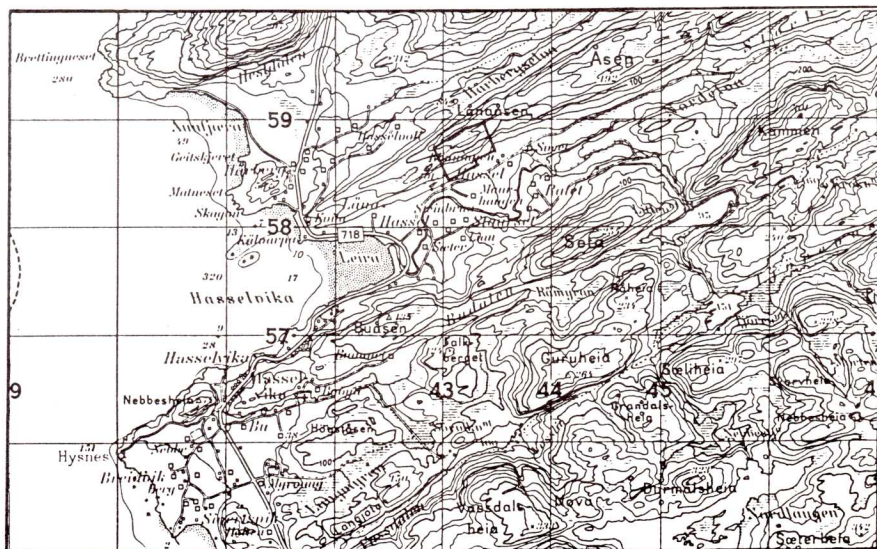
Attraksjonen med området er først og fremst
den fint utformede hasselskogen, som er
typisk for de ytre kyststrøk. I tillegg kommer
at lia er kulturpåvirket. I våre dager er det
beite som er viktigste påvirkningsfaktor. I
sin tid var nok også bruken av de spenstige
hasselkjeppene som tønneband vel så viktig.
For at hasselskogen skal beholde den
karakteristiske paraplyformen er slik skjøtsel
påkrevd. Nedre Hassel er derfor delvis
inngjerdet og vil bli skjøttet gjennom beite-
påvirkning.

De reneste hasselbestandene finner en
nederst i lia. Oppover lia blander andre
treslag som osp og rogn seg inn, etterhvert
dominerer furu mot toppen. Hasselskogen er
en lågurt-type med stort sett trivielle
plantearter. Om våren er likevel lia et syn
med masseblomstring av kvitveis. Stor-
kransemose og den kystbundne skyggehus-
mose dominerer flere steder på godt
jordsmonn.

Rådyr er svært vanlig sammen med ekorn og
elg i dette distriktet. Spor etter spetter kan en
finne flere steder i lia. Flaggspett, dvergspett
og tretåspett er observert. Storfugl og jerpe
kan også påtreffes.

I dette distriktet finnes det flere severdig-
heter som f.eks. Straumen fuglefrednings-
område, storgården og herresetet Reins
kloster med Rissa bydemuseum, brygge-
bryggerikken i Råkvåg er også verdt et
besøk!

En fargerik folder for Rissa kommune og et
hefte om naturen i Bjugn, Rissa og Ørland
finnes tilgjengelig bl.a. hos fylkesmannen og
fylkeskommunen.

Granøyen plantefredningsområde.
Edelløvskog. 290 da. 180-325 m.o.h.
Kartblad 1621 III. UTM 32V NQ6988-7189.
Midtre gauldal kommune.

Granøyen ligger i Gauldalen, ca. 7 km sørøst for Støren. Enklest er det å parkere ved riksvei 30 og så gå over broa til Granøya gård. Parkering ved gården krever grunneiers tillatelse. Adkomsten til reservatet skjer ved å krysse over jernbanelinja og videre mellom de to gårdene og opp langs bekken (Tildra). Stien slynger seg bratt oppover til gårdene oppe på platået. En kan også gå langs jernbanelinja bort til skogkanten og videre opp etter stien i lia.

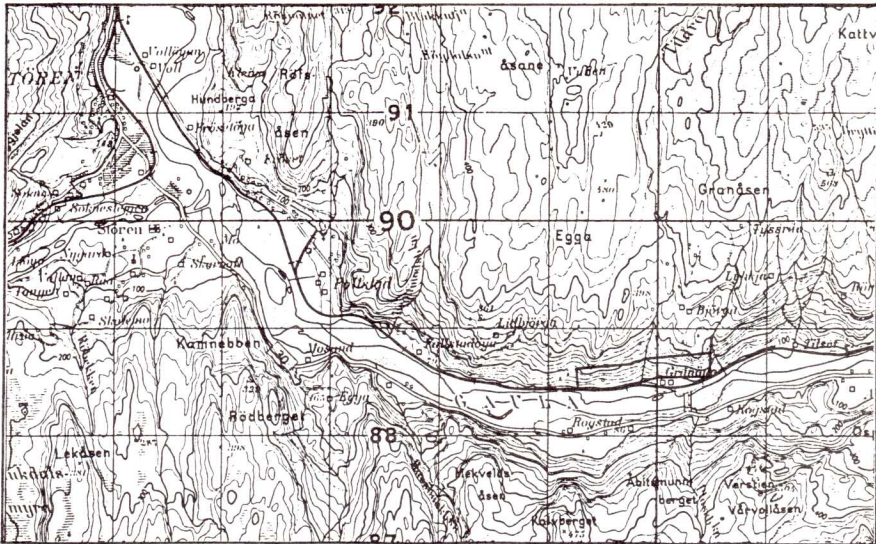
Lia ble fredet i 1987 for å beskytte den største almelia i denne del av Gauldalen. I tillegg kommer at Granøyen har et fint kulturlandskap.

Midt i lia finnes et småbruk som fortsatt

driver slått og beite i reservatet. Denne kulturpåvirkningen har trolig pågått lenge her. Det vi ser i dag er derfor noe spesielt ettersom de fleste andre slike områder nå er overgitt til naturen eller beplantet med gran. De store og delvis spredte almene gir de vestlige deler et spesielt lundpreg. Pga. kulturpåvirkningen finner en lite av høgstaude, men snarere et kortvokst gras- og urtesjikt. Før imidlertid plantelivet stå urørt vil til slutt høgstaude ta over slik som i de bratte og lite tilgjengelige østlige delene.

Tidlig om våren kan en se tysbast som blomstrer på bar kvist, men husk at tysbast er en av våre giftigste planter (plukk den ikke!). For at eng- og lundpreget skal bestå i Granøyen vil det bli utført skjøtselstiltak.

Fugle- og dyrelivet er rikt og variert, med bl.a. elg og rådyr. Kattuglas karakteristiske mjauing kan en høre på sene kvelder.

Sakrisodden plantefredningsområde. 3,5 da. 695 m.o.h. Kartblad 1720 III. UTM 32V PQ298530. Røros kommune.

Sakrisodden ligger ved Aursunden. Fra Glåmos er det ca. 8 km til Sakrisvollen. Parkering skjer ved gårdsbruket, besøkende bør først ta kontakt med Jorunn Sakrisvoll (tlf. 07-14 725). Hun kan vise vei og fortelle historien bak plantefredningen.

Området ble fredet i 1981 pga. forekomsten av sibirstjerne, den eneste forekomsten i Vest-Europa. Ellers finner vi den igjen i Sovjetunionen og Nord-Amerika.

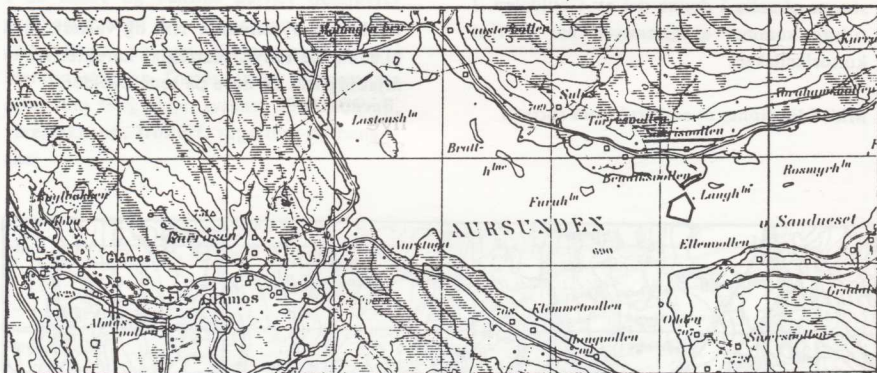
Allerede i 1922 ble arten fredet ved Aursunden. Etter vannkraftregulering ble

voksestedet likevel truet og sibirstjerna holdt på å forsvinne. Fra 1975 klarte Jorunn Sakrisvoll ved langvarig stell å berge den fra utryddelse. For sin innsats har hun mottatt hedersbevisninger fra både stat og kommune.

Sibirstjerna er er vakker liten plante som blomstrer sent i juli-august.

Enhver som ferdes i området plikter å opptre med særlig aktsomhet for å unngå skade på eksemplarer av sibirstjerne.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har utarbeidet en brosjyre som forteller mer om sibirstjerna og Sakrisodden. Her finnes også en kort engelsk orientering.

FUGLEOBSERVASJONER FRA GAULOSEN-OMRÅDET 1989-1990

Øystein R. Størkersen

Denne oppsummeringen er en oppfølging av Størkersen & Haugskott (1988), som behandlet observasjoner fra perioden 1982-1988. De to første grunnleggende rapportene fra området ble publisert av Suul (1975) og Lorentsen & Bangjord (1982). Den siste rapporten gir et godt bilde av fuglelivet i området. Rapporten er fortsatt å få fra NOF/ST (TN Supplement 1-82).

Som kjent ble Gaulosen fredet i 1983, hvor selve osen er naturreservat og omliggende fjærområder (Mule opp til Leinøra) er fredet som landskapsvernområde. Sammen med Leinøra naturreservat utgjør hele osen Gaulosen naturvernområder. I hekketiden er det ferdselsforbud på Storøra, dette forbudet er nå utvidet til å gjelde fra 1.4. til 15.7. Brudd på ferdselsforbudet og annen ulovlig framferd som f.eks. jakt, kjøring i reservatet, bål-brenning, etc. er desverre tilbakevendende problemer. Med tanke på områdets popularitet blant almenheten er det derfor påkrevd med ytterligere informasjon. Fylkesmannens miljøvernnavdeling har laget en fin folder som tar for seg verneområdene i

Gaulosen. Folderen fås bl.a. ved henvendelse til avdelingen. Også fuglefolk kan bidra ved å notere seg lovbrudd og ta dette opp med enten NOF eller fylkesmannens miljøvernnavdeling.

Fram til 1982 var det sett 169 arter i Gaulosen. I perioden 1982-1988 ble ytterligere 23 arter lagt til listen. I perioden 1989-1990 er myrsanger den eneste nye arten som er tilkommet. Den nye artslisten står derfor samlet på 193 arter for hele området.

Det som geografisk menes med Gaulosen i denne sammenheng er området fra og med Udduvoll bro (inkludert sumpene på sør-siden) langs osen til Nedre Mule, med hele Øysand og langs land t.o.m. Buvika (jf. kart side 100, TN årg. 15).

Til slutt en stor takk til alle som tok bryet med å sende inn sine observasjoner!

Forfatterens adresse:

TN, Postboks 1719,
Rosenborg,
7002 Trondheim.

Naturødeleggelsene fortsetter med uforminsket takt. Anlegg av gangsti langs Vigda i Buvika er et eksempel på hvordan en ikke behandler elvekanter.

Framtiden til Buvik-fjæra er høyst uviss, sterke krefter ønsker å fylle igjen hele området med masse fra den planlagte veien til Orkanger.

Storlom *Gavia arctica* Vinterfunn: 1 ind. Mule 26.12.89 (DBO) var det andre vinterfunnet i området. Det første var 4 ind. 21.2.88.

Gråstrupedykker *Podiceps grisegena* 1 ind. Brekkberga 13.1.89 (GBA), 1 ind. Brekkberga 25.12.89 (FF,ESÆ) og 1 ind. i osen 29.12.89 (ØRS). Hhv. 8' og 9' funn.

Horndykker *Podiceps auritus* 2 ind. 14.4.89 (ESÆ). 9' funn.

Dvergdykker *Tachybaptus ruficollis* 1 ind. i osen 28.10.89 (DBO). 4' funn.

Stormsvale *Oceanodroma leucorhoa* 1 ind. i osen 5.10.89 (ØRS). 2' funn. 1' funn var 23.11.76.

Sangsvane *Cygnus cygnus* Toppnoteringer: 63 ad. og 9 juv. i osen 7.2.88 (GBA). 1 tam juv. i lag med kanadagjess i Buvika 4.3.88 (GBA). 42 ad. og 7 juv. Øysand 14.1.89 (GBA), 67 ad. og 18 juv. 23.12.89 (DBO), 67 ad. og 14 juv. 13.1.90 (GBA). Tidlig obs.: 2 ind. 13.10.90 (AKV).

Kanadagås *Branta canadensis* Toppnoteringer høsten 1989: 1037 ind. 18.9.89 (FFA) og ca. 1000 ind. 23.9.89 (TON). Vinterfunn: 181 ind. 15.2.90 (GBA).

Hvitkinngås *Branta leucopsis* 1 ind. 8.5. og 16.5.88 sammen med kortnebbgjess (CTI,TAS,THA), 2 ind. 22.9.90 (ESÆ), 1 ind. 11.-20.10.90 (JOG,KAS). Fra tidligere foreligger 10 funn.

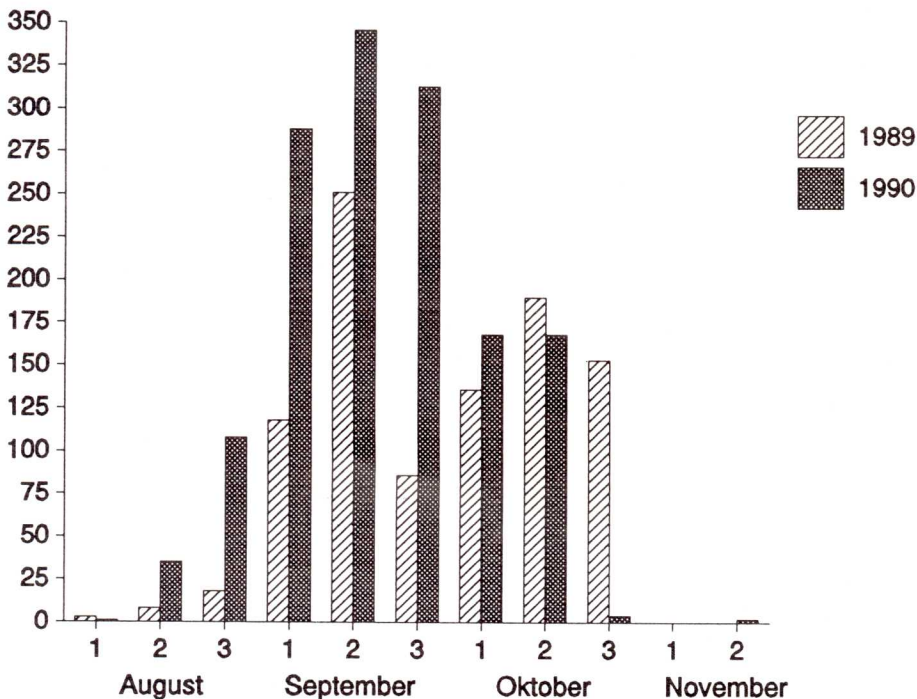
Grågås *Anser anser* Vårobs.: 14 ind. 25.5.89 (ØRS) og 1 ind. 8.5.90 (ESÆ) og 20.5.90 (TON). Høstbestanden fortsetter å vokse, med en foreløpig topp på 346 ind. 16.9.90 (ESÆ). 133 ind. 24.10.89 (ESÆ) og 251 ind. 17.9.89, jf. fig. 1.

Tundragås *Anser albifrons* 1 ind. 10.5.90 (ESÆ) og 2 ind. 12.5.90 (CTI,KAS). 6' funn.

Sædgås *Anser fabalis* 1 ind. 15.5.89 (ØRS) og 1 ind. sammen med kanadagjess 5.-6.11.89 (CTI). 1 ind. 10.5.90 (ESÆ). 1 ind. 13.8.90 (JOG), fuglen var fargemerket og tidligere satt ut ved Ånnsjøen i Jämtland sammen med 6 andre sædgjess i juli 1989 (Lambart von Essen i brev). 1 ind. 30.9.90 (JOG). Hhv. 7', 8', 9', 10' og 11' funn.

Kortnebbgås *Anser brachyrhynchus* Ankommer stadig tidligere om våren nå: 22 ind. 30.4.89 (KAS,CT) og 150 ind. 4.5.89 (AKV). Gjennomsnittlig ankomsttid på 80-tallet var 5.5. (Sæther 1989). 1000+ 15.5.89 (ØRS) og 800-850 ind. 10.5.90 (CTI). Vinterfunn: 1 ind. 8.12.89 (PIV).

Snadderand *Anas strepera* 2 ind. 7.9.90 (TON). 6' funn. Ikke behandlet av LRSK.

Figur 1. Forekomsten av grågås i Gaulosen-området høsten 1989 og 1990. Månedene er delt inn i dekaner. Det er interessant å merke seg hvordan bestanden dramatisk har økt de siste få årene i området. Likeledes hvordan forekomsten øker i området utover høsten. Dette er det motsatte mønster av det en finner ellers på kysten. Straks jakten begynner trekker grågås sørover, mange finner da tydeligvis en fredet plett (?) på Gaulosen. Jakten i området har imidlertid også økt. Tidligere ble det felt mest kanadagås, mens nå er det opptil 4 ganger så mange grågjess som felles. Kanadagås går for å være svært sky og vanskelig å jakte på. På Øysand har det i over 5 år vært drevet jakt på gjess, mens det var nytt for 1990 med jakt på Mule-sida. Det er påfallende hvor fort bestanden avtok høsten 1990, det kan tenkes at økt jakttrykk drev fuglene bort tidligere. Det blir spennende å se hvorvidt bestanden fortsetter å øke eller om f.eks. økt jakttrykk vil påvirke bestanden.

Stjertand *Anas acuta* Flokkstørrelsene synes å ha økt i Trøndelag de siste årene, enten dette skyldes en større bestand eller endrede trekkvaner. 9 ind. 17.9.89 (THA) og 15 ind. 14.10.89 (DBO). 13 ind. 16.9.90 og 10 ind. 22.9.90 (ESÆ). Vinterobs.: 1 ♀ Buvika 31.12.89 (DBO).

Brunnakke *Anas penelope* 146 ind. Buvika 5.10.89 (ØRS). Sen obs.: 20 ind. 10.11.89 (ØRS), 12 ind. 10.12.89 (DBO) og 82 ind. Buvika 24.10.90 (ØRS).

Krikkand *Anas crecca* Sen obs.: 18 ind. 4.11.89 (ØRS).

Knekkand *Anas querquedula* Uvanlig i området. 1 par 10.5.88 og 1 par 9.5.90 (ESÆ).

Skjeand *Anas clypeata* 3 ♂ 16.5.89 (KAS,CTI), sen obs.: 1 ♂ 19.11.89 (DBO). 2 ♀ 18.-23.9.90 (JOG,KAS).

Gravand *Tadorna tadorna* I takt med økningen i bestanden har arten begynt å hekke fast i området fra 1989: 1 par med 3 pull. 10.6.89 (GRU), 1 par med 2 pull. Leinøra 18.6.89 (ØRS), 6 par 28.5.89 (ØRS), 9 ind. 19.3.90 (GBA) og 1 ♀ med 8 pull 30.5.90 (CTI).

Islandsand *Bucephala islandica* Den faste hannen i Buvika returnerte for 4 og 5 vinter i rad, første obs.: 21.10.89 (FFA) og 12.10.90 (ESÆ).

Havelle *Clangula hyemalis* Nye toppnoteringer: 260+ mellom Øysand og Buvika 4.4.88 (GBA), 210 ind. 10.5.90 (GBA) og 110 Brekkberga 22.10.89 (ØRS). Sen obs.: 1 ♂ og 2 ♀ 10.6.89 (ØRS).

Svartand *Melanitta nigra* 46 ind. utenfor Brekkberga 4.9.90 (THA). Tidligere toppnotering er 176 ind. 7.4.85.

Praktørfugl *Somateria spectabilis* 1 ♂ 22.10.89 Buvika (ØRS) og igjen 1 ♂ 26.11.89 (DBO). 1 ♂ 18.11.90 (JOG) og ut året. Hhv. 2' og 3' funn. Første var en ♀ 17.9.83.

Siland *Mergus serrator* 1 ♀ med 12 pull. 11.7.90 (CTI).

Laksand *Mergus merganser* 16 ind. 13.8.89 (FFA) og 20 ind. 20.8.89 (GRU,CTI,TAJ,FFA). Tidligere toppnotering er 42 ind.

Havørn *Haliaeetus albicilla* 2 ad. 23.9.89 (TON). I takt med veksten i Norges-bestanden har fra slutten av 80-tallet et par hatt fast tilhold i området året rundt. Et mislykket hekkeforsøk (egg ødelagt) ble gjort våren 1990.

Fjellvåk *Buteo lagopus* 1 ind. 21.3.89 (KAS) og 23.4.89 (FFA). Hhv. 2' og 3' obs. på 80-tallet.

Musvåk *Buteo buteo* 1 ind. 20.3.89 (KAS). 2' funn. Første var 10.5.88.

Fiskeørn *Pandion haliaetus* 1 ind. 23.5.89 (KAS,GSO). 2' funn. Første var 24.5.87.

Jaktfalk *Falco rusticolus* 1 ind. ved Udduvoll bro 24.11.90 (JOG). 3' funn. Første var 2.5.75 og 30.1.88.

Tårnfalk *Falco tinnunculus* Ses sjelden i området: 1 ind. 17.8.90 (THA).

Sivhøne *Gallinula chloropus* 1 ind. under brygga på Buvika mølle 21.1.90 (ØRS). 2' funn, det første var 11.5.88.

Tjeld *Haematopus ostralegus* Første vårobs.: 1 ind. 4.3.88 og 1 ind. 27.2.90 (GBA). 235 ind. Øysand og Buvika 4.4.88 (GBA), 224 ind. 27.3.89 (ØRS), 200 ind. 7.8.89 (THA) og 175+ 13.4.90 (CTI).

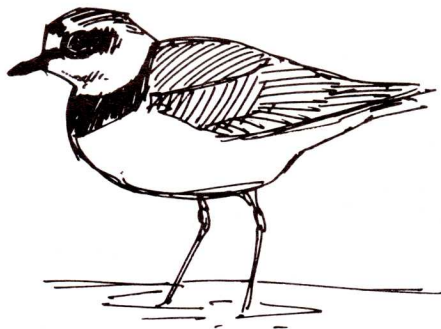
Vipe *Vanellus vanellus* Nye toppnoteringer: 1000 ind. 7.8 og 2.9.89 (THA), ca. 1400 ind. 18.9.89 (FFA). Vårobs.: 13 ind. Buvika 13.3.90 (GBA).

Sandlo *Charadrius hiaticula* Nye toppnoteringer: 100+ 19.5.90 (CTI), 143 ind. 7.8.89 (FFA,GRU) og 120 ind. 30.8.90 (THA). Vårobs.: 1 ind. 19.3.90 (GBA).

Dverglo *Charadrius dubius* 1 ind. Leinøra 20.5.90 (ØRS).

Tundralo *Pluvialis squatarola* 1 ad. 29.7. og 6.8.89 (TON), var uvanlig tidlige funn.

Steinvender *Arenaria interpres* Nye toppnoteringer: 2 ind. 6.8.89 (TON), 5 ind. 7.8.89 (TON,THA), 4 ind. 11.8.89 (FFA). Hhv. 6', 7' og 8' funn.

- Fjæreplytt *Calidris maritima*** 1 ind. 7.8.89 (THA). 3' høstfunn.
- Tundrasnipe *Calidris ferruginea*** 16 ind. Leinøra 23.8.90 (THA) og 21 ind. 25.8.90 (ESÆ).
- Myrsnipe *Calidris alpina*** Vårobs.: 55 ind. 21.5.89 (TON). Ca. 50 ind. 19.5.90 (CTI) og 163 ind. 20.5.90 (ØRS). Sen obs.: 1 ind. 8.11.89 (KAS,CTI). Nye toppnoteringer: 198 ind. 30.8.90 (THA), 280 ind. 2.9.90 (THA) og ca. 250 6.9.90 (ØRS).
- Fjellmyrløper *Limicola falcinellus*** 1 ind. 28.5.90 (JOG). 2' funn av denne sjeldne vadefuglen. Det første var 24.8.88. Ikke behandlet av LRSK.
- Polarsnipe *Calidris canutus*** Nye toppnoteringer: 40 ind. 5.8.89 (JOG) og 80 ind. 5.8.89 (ESÆ).
- Sandløper *Calidris alba*** 1 ind. 12.8.89 (TON), 1 ind. 13.8.89 (FFA), 1 ind. 9.9.89 (DBO), 2 ind. 17.8.90 (THA) og 3 ind. 20.8.90 (KAS).
- Dvergsnipe *Calidris minuta*** Tidlig høstobs.: 1 ad. 30.7.89 (ØRS).
- Temmincksnipe *Calidris temminckii*** 5 ind. i fluktspill 21.5.89 og 4 ind. 20.5.90 (TON), 10+ ind. i osen opp til Udduvoll 4.6.90 (CTI).
- Dobbeltbekkasin *Gallinago media*** 1 ind. 20.8.89 (GRU,CTI,TAJ,FFA) og 1 ind. 23.8.89 (FFA,ESÆ). 2' funn av denne sjeldne vadefuglen. Første var 16.9.88.
- Småspove *Numenius phaeopus*** 7 ind. 7.8.89 (THA).
- Svarthalespove *Limosa limosa*** En invasjon i Skandinavia i 1990 ga uvanlig mange observasjoner i Trøndelag. 2 ind. 27.8.89 (TON). 2 ind. 14.5.90 (CTI), 10 ind. 15.-19.5.90 (CTI,JOG,ESÆ) og 6 ind. 20.5.90 (TON,ØRS). 2 ind. 4.6.90 (ESÆ). Hhv. 6', 7' og 8' funn.
- Lappspove *Limosa limosa*** 3' vårfunn: 1 ind. 17.4.89 (KAS,CT). Sommerfunn: 4 ind + 1 ♂ 10.6.89 (ØRS). Tidlig høstfunn: 4 ind. 6.8.89 (TON).
- Strandsnipe *Tringa hypoleuca*** Tidlig vårobs: 1 ind. 30.4.89 (KAS,GRU,CTI). Gjennomsnittlig ankomsttid på 80-tallet var 1.5. (Sæther 1989).
- Grønnstilk *Tringa glareola*** Nye toppnoteringer: 9 ind. 7.8.89 (FFA,GRU,THA,ESÆ) og 7 ind. 12.8.89 (FFA). 1 ind. 18.7 og 28.8.90 (THA).
- Sotsnipe *Tringa erythropus*** Vårobs.: 8 ind. 9.5.88 (CTI). Uvanlig tallrik høsten 1989 i Trøndelag. 35 ind. 6.8.89 (JOG), 48(!) ind. 7.8.89 (THA,ESÆ), 9 ind. 25.9.89 (ØRS) og en sen obs.: 1 ind. 1.9.89 (TON).

Brusfugl *Philomachus pugnax* Nye toppnoteringer: 1500 ind. 30.8.90, min. 2500 4.9.90 (ESÆ,THA) og ca. 2200 6.9.90 (ØRS).

Svømmesnipe *Phalaropus lobatus* 2 ind. 29.7.89 (TON) og 4 ind. 7.8.89 (JOG,TON,THA). Ny toppnotering: 8 ind. 6.8.89 (TON). Hhv. 6', 7' og 8' funn.

Gråmåke *Larus argentatus* Ny toppnotering: 1100 ind. 17.8.89 (ØRS).

Fiskemåke *Larus canus* Vinterfunn: 5 ad. og 2 juv. Buvika 24.1.89 og 9 ad. 21.1.90 (ØRS).

Alke *Alca torda* 12 ind. 13.1.89 (GBA).

Lomvi *Uria aalge* 8 ind. 13.1.89 (GBA), 16 ind. 13.1.90 (GBA).

Alke/lomvi ubest. 10+ 13.1.89 (GBA), 152 ind. (mest lomvi) Gaulosen til Byneset kirke 26.12.89 (DBO).

Alkekonge *Alle alle* 1 ind. 3.12.89 Mule (DBO) og 1 ind. Buvika 16.12.90 (THA,ESÆ,FFA). Hhv. 2' og 3' funn.

Jordugle *Asio flammea* 1 ind. fløy over osen 4.11.89 (ØRS). 5' funn.

Ringdue *Columba palumbus* Vinterfunn: 1 ind. 7.1.89 (DBO). Nye toppnoteringer: 300+ Mule 17.8.89 (ØRS) og 250 ind. 11.9.89 ved Udduvoll (FFA). Vårobs.: 1 ind. 19.3.90 (GBA).

Gulerle *Motacilla flava* Nye toppnoteringer: 6 ind. 2.8.89 (ØRS), 11+ ind. 7.8.89 (FFA,GRU), 12 ind. 11.8.89 (FFA), 7 ind. 12.8.89 (TON), 30 ind. 13.8.89 (THA). 45 ind. 9.8.90, 35 ind. 15.8.90 og 20 ind. 17.8.90 (ESÆ). Vårfunn nr. 2 i området: 1 ind. 20.5. og 22.5.90 (TON).

Heipiplerke *Anthus campestris* Uvanlig tidlig vårobs.: 1 ind. 27.3.89 (ØRS).

Varsler *Lanius excubitor* Sjelden i området: 1 ad. 11.8.89 (FFA), 1 ad. 12.8.89 (TON), 1 ind. 20.8.89 Leinøra (FFA), 1 ind. 23.8.89 (FFA,ESÆ) og 1 ind. 20.10.90 (KAS).

Stør *Sturnus vulgaris* Nye toppnoteringer: 5000+ ind. 20.8.90 (FFA), ca. 10 000 ind. 26.8.90 (ØRS), 5000 ind. 30.8.90 (THA) og ca. 3000 7.10.90 (ØRS).

Sivsanger *Acrocephalus schoenobaenus* 1 syngende Leinøra 6.7.90 (ESÆ). 2' funn, første var 30.5.85 samme sted.

Myrsanger *Acrocephalus palustris* Ny art for området. 1 syngende Leinøra 10.6.89 (ØRS).

Kaie *Corvus monedula* 36 ind. i flokk trakk over 5.10.89 (ØRS). 2 ind. Leinøra 20.5.90 (ØRS).

Kornkråke *Corvus frugilegus* Ny toppnotering: 44 ind. 12.11.89 (THA, TGI, ESÆ, FFA).

Ravn *Corvus corax* Hekkefunn: 3 unger i Brekkberga 27.5.89 (KAS).

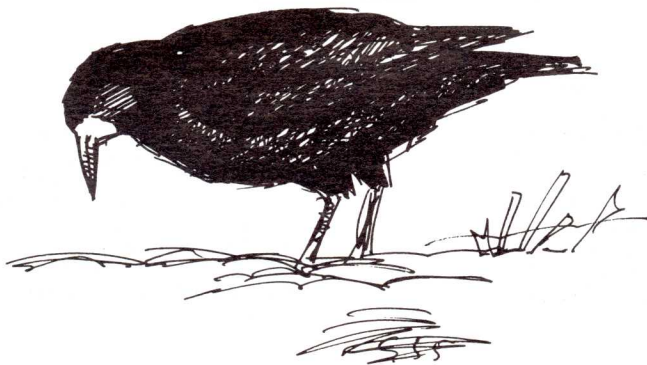
Blåstrupe *Luscinia svecica* 2 juv. 12.8.89 (FFA, TON).

Grønnfink *Carduelis chloris* Ny toppnotering: 3-400 ind. 2.9.90 (THA).

Polarsisik *Carduelis hornemanni* 5 ind. 20.10.88 Leinøra (FFA), 2 ind. 31.12.88 (ARE), 2 ind. 21.1.89 (TGI) og 1 ind. 4.9.90 (THA). Hhv. 2', 3', 4' og 5' funn. Det første funn var 31.10.85.

Lappspurv *Calcarius lapponicus* 2 juv. 11.8.-25.8.89 (FFA, ØRS).

Snøspurv *Plectrophenax nivalis* Ca. 80 ind. 25.12.89 (FFA, ESÆ).

Pattedyr:

Grønlandssel 1 ind. mellom Øysand og Buvika 13.1.89 (GBA).

Oter Min. 2 ind. i osen vinter 1989 og 1990 (ØRS). Høsten 1990 kranglet 2 ind. om en fisk, før ei havørn kom og ordnet opp med problemet.

Grevling Hiplass ved Mule siden 1985 (ØRS).

Litteratur

Lorentsen, S.H. & Bangjord, G. 1982. Ornitologiske registreringer i Gaulosen, Melhus og Trondheim kommuner, 1975-1981. *Trøndersk Natur Supplement 1*: 1-43.

Suul, J. 1975. Ornitologiske registreringer i Gaulosen, Melhus og Trondheim kommuner, Sør-Trøndelag. *Det Kgl. norske Vidensk. Selsk. Rapp. Zool. Ser. 8*: 1-43.

Størkersen, Ø.R. & Haugskott, T. 1988. Fugleobservasjoner fra Gaulosen 1982-1988. *Trøndersk Natur 15*: 98-111.

Sæther, S.A. 1989. Ankomsttider for trekkfugl i Trøndelag 1987 og 1988. *Trøndersk Natur 16*: 114-118.

Forkortede observatørnavn

AKV Astrid Kvendbø
ARE Arild Espelien
CTI Christian Tiller
DBO Dag O. Bollingmo
ESÆ Einar Sæter
FFA Frode Falkenberg
GBA Georg Bangjord
GRU Geir Rudolfsen

GSO Gunnar Solbakken
JOG Jan Ove Gjershaug
KAS Kjetil A. Solbakken
PIV Per Inge Værnesbranden
TGI Terje Gimnes
THA Trond Haugskott
TON Terje O. Nordvik
ØRS Øystein R. Størkersen

FUGLEFAUNÆEN I OMRÅDENE LANGS GAULA PÅ STREKNINGEN "LOSAMMÅR'N" - HAGA BRU.

Ingvar Ree

Mine fugleobservasjoner i Horg går tilbake til 1962. Fram til 1970 drev jeg med ringmerking for Stavanger Museum. Jeg har ennå kopi av merkelistene. Jeg har dessuten holdt en del kurs for fugleinteresserte og på den måten kommet i kontakt med mange fuglekjennere i Gauldalen.

Tidligere Horg kommune omfatter en interessant del av Gaulas løp. Her er stupbratte bergsider ved elva, frodige elveskoger, lier med blandingskog, åpne jorder og tunge granlier. Utløp av større bekker og sidevassdrag som Gaua, Lundesokna og Møsta, bidrar til å gjøre faunaen ekstra variert og spennende. Flere steder er det gamle elveløp som skaper dammer og sumpmark til glede og gagn for ender og vadere. Oppdyrking og flishogging har imidlertid redusert flere gode biotoper, men fremdeles er det noen perler igjen hvor en kan finne en lang rekke fuglearter i hekkesesongen.

Den mangfoldige og varierte fuglesangen bidrar til en intens naturopplevelse for fiskere og andre som søker til elva for rekreasjon. Den kjente laksefiskeren Svein Wisnes hevder at fiskebettet er best når fuglesangen er livlig. De fleste som driver næringsvirksomhet i nærheten av Gaula setter pris på vårlivet og verner om det. Mange bønder styrer unna vipereiret i våronna og tar tilbørlig hensyn til reir-

bygginga i elveskogen. Nasjonalfuglen, fossekallen, er trofast hele året og hekker i Gaulfossen. Vinters tid farter kjøttmeis, blåmeis, granmeis, lauvmeis og stjertmeis rundt i older-skogen. Gråsisik og grønnsisik opptre i store flokker på frøsanking. Svartmeis og dompap holder til der det er bartrær. Mer sjelden opptre spettmeis, trekryper, dvergspett, tretåspett og flaggspett. Kråkeflokkene, som har økt i takt med revefarmene, har sine bestemte overnattingsplasser som f.eks. i "Kålhåggåhaugen" på Hovin. Rammen er observert over Gaulfossgjelet mange ganger. I november 1990 kom sjølveste havørna på besøk. Svein Krogstad gjorde video-opptak av to gamle havørner som søkte over skvalet på Gaulfosshølen flere ganger, trolig på leting etter gytende laks.

Gråtrost, rødvinge, bokfink, bjørkefink og gransanger dominerer bildet alt fra april. Senere blander rødstrupe, lauvanger, gulsanger, munk, jernspurv, grønnsanger, hagesanger og sivspurv seg i koret. Trepiplerke, sanglerke og gjerdesmett hører også med. Fra skogsliene høres ringduekurring og mollstent sang av svarttrost, mens måltrosten holder sin vakre sang i dur. Tjeld og strandsnipe er de mest karakteristiske vade-fuglene ved Gaula her i Horg. Tjelden har blitt en innlandsfugl. Andre vadefugler som høres over jordene om

våren er storspove, småspove, gluttsnipe, heilo, rødstilk, skogsnipe, vipe og patruljerende rugde. Noen drar til fjells for å finne reirplass, men mange vadere hekker nede i dalen. Skogsnipe ble funnet hardt skadd ved jernbanelinja nedenfor Gaulfossen i 1972. Den hadde vært i kollisjon med kjøreledningen. Ellers er det kjempen blant våtmarksfuglene, tranen, som lar høre fra seg i april/mai. Den danser på jordene ved Myren, ikke langt fra Gauosen. Hegren må også nevnes. Den har koloni ved Valdum bru. Fra tidlig vår flyr den opp og ned langs Gaula. Den gir fra seg noen stygge skrik når fiskemåsen blir for plagsom.

Linerla oppsøker gjerne elva tidlig på våren. Jeg har ofte sett den på iskanten. Den leter nok etter vårfluelarver og andre småkryp. Taksvaler og låvesvaler kappes med tårnseilerne om å være best i flygeferdighet over elva. Sandsvalekoloniene ved Harald Evjens eiendom er en av de største forekomstene. Denne vil forsvinne med elveforbygginga som pågår. Stokkand, kvinand, laksand og siland er de vanligste andefuglene. Jeg har funnet stokkandreir 6 meter over bakken i et gammelt skjorereir ved Gammelelva på Hovin. Bergand og toppand viser seg noen ganger, kanadagås og enkelte svaner farer også over området. Svanene dukker helst opp på senhøsten og om vinteren, mens flokker av kanadagås kan pløge gjennom lufta til alle årets tider. Ved et par anledninger har kortnebbgås blitt igjen under trekket. Sist sommer fikk fiskerne på Hovin selskap av ei kortnebbgås i flere uker. Den hadde skadd en vinge. Tidligere ble ei gås tatt av reven ei mørk høstnatt ved

Røskaft. I desember 1989 drev en alkekonge innover land med stormen og ble funnet noen hundre meter vest for Gaulfossbrua.

Kattugla har hatt reir i elveskogen sør for Gauosen, og perleugla har spilt der i tidlige vårnetter. Spurvehauk og hønsehauk jakter ofte i området. Fjellvåken har fast rugeplass på Gyløien, like øst for elva. I Hageberga er det fast hekkeplass for tårnfalk. Fiskemåke er blant de mest høyrøstede av våre vingede venner. Store flokker holder til på ørene og jordene ved elva. Det er lett å merke når de ankommer i april/mai. Levenet kan indikere smolt på nedtur i vassdraget, eller laks på opptur. Det kan også være minken som forstyrrer, eller kanskje en rev. Måsen hadde reir på elveørene og på øyer i elva før minken gjorde sitt inntog. Nå hekker måsen på de utroligste steder. Hovin gamle skole har fostret mange kull der det mangler en bit altaskifer. Det er imidlertid forbundet med livsfare for de små å komme ned på asfalten, men det går merkelig nok bra de fleste gangene. Gråmåse, svartbak, hettemåke og silde-måke er også registrert. Makrellterna er en fast gjest. Den er en flink stuper som ofte sikrer seg en sprellende lakseyngel.

Turister jeg har snakket med ved Gaula er fascinert av det rene vatnet og fuglelivet. For mange teller opplevelsen med den levende naturen like mye som det å få en fisk på kroken!

Forfatterens adresse:

7093 Hovin.

Kommentarer til noen arter fra området:

Sibirnøttekråke. Den hadde tilhold flere dager høsten 1985 i Gauldalen. Jeg hadde med en skoleklasse for å se på den, og den ble fotografert av Gauldalspostens fotograf. Det var invasjon av denne fuglen i Trøndelag denne høsten.

Alkekonge. Funnet av Elin og Anne Valvatne i forkommen tilstand 5. desember 1989. Funnsted ca. 100 m fra Hovin skole. Den ble etter et døgn opphold inne avlivet og er nå utstoppet her på Hovin skole. Det skal ha blitt funnet en til omtrent samtidig sør for Hovin stasjon. Den ble sluppet ut i sjøen igjen.

Stjertmeis. 8 pull. ringmerket på Hovin 3/6-65. Reiret finnes på Hovin skole. Reir under bygging i 1874 ved Gammelelva på Hovin. Senere flokker på streif så og si årlig, f.eks. mars 1990 5 stk ved heimen min i Jensrønningen på Hovin.

Gulerle. Sett i juni 1990 ved "Samatun" av Trude Ree. Den oppførte seg som om den hadde reir i nærheten av teltet de hadde slått opp.

Dvergspett. Opptrer vanlig i hekketida på Hovin-åsen. Det er en del gammel older i de bratte, vestvendte hellingene ved boligfeltet. Der har den tilhold i hekketida og driver med tromming og skrik. I bjørkeskogen på tomta vår (22 trær) er den ofte å se. Har ikke gjort særlig forsøk på å finne reiret.

Svartspett. Jeg har registrert den flere ganger på markaturer mellom Hovin og Meldal. En vår i slutten på 70-tallet hadde den hakket ut store fliser av et forlatt uthus på ei seter ca. 3 km fra Kvennabakken.

Laksand. Når jeg fisker laks i Gaula ser jeg hvert år kull ved Forrlandet på Hovin like sør for Gaulfossen og ved Gauosen. Reir har jeg bare funnet en gang, og det var i Meldal sist på 1960-tallet ved Snoenøya.

Lom. Jeg fisket en god del i Håen etter reguleringa på 60-tallet. Da var det mye lom der, både stor- og smålom. Smålom er mer fåtallig nå. Ellers har jeg sett storlom 4 plasser i området. Knut Rostad har funnet reir i Lauglitjøna ved Bredkjølen øst for Gaula. En garnfisker fikk en lom i garnet i Råsjøen på 50-tallet. Lomen er forsvunnet fra Altbjørvatnet, Råsjøen og Gyllvatnet.

SMÅSTYKKER

DVERGLOEN VANLIGERE ENN VI TROR? De to siste årene har jeg, pga. arbeidet, bodd i Orkdalen. Mye av fritida har gått med til fuglekikking, ikke bare ved fuglerike områder som f.eks. områdene rundt utløpet av Orkla, men også oppover langs Orkla og tilstøtende områder.

Orkla's dyreliv består ikke bare av laks og dens etterstrebere, men også fuglene drar nytte av elva, i større eller mindre grad. Langs elvebreddene vokser oreskogen tett og gir næringsgrunnlag og hekkemuligheter for flere arter spurvefugler. I det som ennå er igjen av gjengrodde og "avglemte" elveløp finner ender hekkeplasser. Ute på grusørene i elva finner en store mengder næringsøkende måker, samt at mange av dem hekker her. Tjeld og sandlo er blant de vanligste vade-fuglene.

Sandloens mindre slektning, dvergloen, er funnet hekkende en gang, i 1984 (Bangjord 1985). Forholdene skulle ligge vel til rette for dverglo i Orkla, med store grusører, både naturlige og skapt av mennesker etter grusuttak. Med dette i tankene drev jeg oppsøkende virksomhet sommeren 1990 langs Orkla, mellom Orkanger og Vormstad, en strekning på ca. 12 km.

Resultatet ble over all forventning. Jeg fant dverglo på 6 lokaliteter, derav 2 sikre hekkefunn! Her følger en oversikt over funnene:

Lok. 1:

14.6. 1 ind. obs. på reir.
21.6. 1 ind., reiret undersøkt og inneholdt 4 egg.
27.6. 2 ind. varslet, reiret inneholdt en dununge.
2.7. 2 ind. som varslet sterkt, reiret tomt.

Det må presiseres at reir-besøkene var av svært kort varighet, maks. 1 min. for å unngå unødig forstyrrelse.

Lok. 2:

21.6. 1 ind. observert.
27.6. 1 ind. med nervøs adferd.
2.7. 2 ind., 1 ind. som så ut til å ligge på reir, men reir ikke funnet.

Lok. 3:

2.7. 2 ind. med sterk varsling, derav et ind. som spilte skadet, et sikkert tegn på at det er unger i nærheten.

Lok. 4:

2.7. 1 ind. ble observert smygende vekk fra observatøren, noen som kan tyde på at fuglen nettopp var gått av reiret.

Lok. 5:

4.7. 1 par observert uten spesielle indikasjoner på hekking, muligens med mislykket hekkeresultat.

Lok. 6:

5.7. 1 ind. observert uten indikasjon på heking, muligens med mislykket hekking.

Ved alle lokalitetene var det laksefiskere i aktivitet, med campingvogner, koner, unger, hunder og det som verre var.

Dvergloene, spesielt de som hekket eller med hekkeindikasjoner, så ikke ut til å være nevneverdig forstyrret av dette, siden fiskerne stod ved elvebredden, mens dvergloene holdt til lengre inne på grusørene.

Dvergloen er en fugl som er utrolig anonym av seg, spesielt før ungene klekkes. Kommer det fredsforstyrrelser i nærheten av reiret, lister den seg av reiret, smyger seg vekk og gjør ikke vesen av seg. Etter at ungene er klekt, er den lettere å registrere, bl.a. pga. lyden, en tynn tjeldliknende ytring, helt forskjellig fra sandlo.

Disse funnene skulle tyde på at dvergloen har større utbredelse i Trøndelag enn tidligere antatt, og at den

hekker regelmessig i mindre antall. Lokalitet 5 er forøvrig den samme Bangjord (1985) påviste hekking på i 1984 (G. Bangjord pers. medd.), så jeg vil anta at den har hekket årlig her siden 1984. Det kan også nevnes at et par dverglo ble funnet hekkende ved Stjørdalselva i 1990. Tidligere hekkefunn i Trøndelag er gjort på Rinnleiret 1967 og 1984, nedre del av Gaula 1980-84, Ranheim ved Trondheim 1984, Nordsileiret ved Steinkjer 1987, samt mislykket hekking ved Stjørdal i 1985 (Spjøtvoll & Leren 1968, Størkersen 1982, Bangjord 1985, Vie m.fl. 1987, Værnesbranden 1987).

Per Inge Værnesbranden,
Sanbakkveien 1,
7570 Hell.

Litteratur

- Bangjord, G. 1985. Nye hekkefunn av dverglo i Trøndelag. *Trøndersk Natur* 12:26-27.
- Spjøtvoll, Ø. & Leren, E. 1968. Dverglo funnet hekkende ved Levanger. *Sterna* 8:97-99.
- Størkersen, Ø.R. 1982. Første hekkefunn av dverglo i Sør-Trøndelag. *Trøndersk Natur* 9:4-7.
- Vie, G., Spjøtvoll, Ø. & Thingstad, P.G. 1987. Faunistisk rapport fra Nord-trøndelag 1984-86. *Trøndersk Natur* 14:8-17.
- Værnesbranden, P.I. 1987. Nordligste hekkefunn av dverglo i Norge. *Vår Fuglefauna* 11:222.

RØRSANGER PÅ VILLE VEIER.
Fugler kan ofte vise overraskende og avvikende adferd i forhold til "normal" oppførsel. Det er kjent at enkelte fugler dukker opp langt utenfor sitt normale utbredelsesområde, men ofte vet en ikke nøyaktig hvor de kommer fra. Gjennom ringmerking kan en få svar på noen av de spørsmål en stiller seg i forbindelse med dette.

I forbindelse med ringmerkingsaktiviteten ved Trøite Ringmerkingsstasjon i Hegra, Stjørdal, ble det den 24.9. 1988 fanget en rørsanger *Acrocephalus scirpaceus*, som var merket fra før med svensk ring! Dette er såvidt jeg vet, funn nr. 2 av rørsanger i Trøndelag, første funn var et syngende ind. ved Nesvatnet, Levanger 13.7. 1986 (Spjøtvoll m.fl. 1989), så dette funnet var i aller høyeste grad interessant.

Ringnummeret ble innsendt til Riksmuseet i Stockholm, og etter ei tid kom svar tilbake. Fuglen var merket som 1K (i sitt første leveår) ved Heden, Karlstad i Värmland, ca. 471 km SSØ for Trøite, den 17.9. 1988, altså 7 dager tidligere! Den hadde fløyet i motsatt retning av hva den normalt skulle ha gjort, siden overvintrings områdene ligger i tropisk Afrika (Haftorn 1979).

Det er framsatt en teori om

Litteratur

Alerstam, T. 1982. Fågelflytting. Bokforlaget Signum.

Spjøtvoll, Ø., Thingstad, P.G. & Vie, G. 1989. Faunistisk rapport fra LRSK Nord-Trøndelag 1988. *Trøndersk Natur* 16:37-42.

Haftorn, S. 1979. Våre fugler. NKS-forlaget.

at en del individer av spurvefugl trekker motsatt retning pga. en medfødt "kompassfeil", som pga. jordmagnetismen får de til å trekke feil vei (Alertam 1982). Dette er spesielt framtrede hos enkelte østlige arter, som f.eks. gulbrynsanger, fuglekongsanger, o.l., som opptrer mer eller mindre regelmessig i Vest-Europa om høsten. Så og si alle fuglene som er blitt aldersbestemt har vært ungfugler, så også med rørsangeren. Siden de trekker bort fra overvintringsområdene, vil sannsynligvis de fleste bukke under for det etterhvert kjøligere klimaet på våre breddegrader utover høsten og vinteren. Naturen sørger på den måten for å luke ut "avvikerne", som går (flyr) en trist skjebne i møte. Denne rørsangeren hadde sannsynligvis det samme problemet.

Til tross for at rørsanger hekker vanlig i sørlige deler av Skandinavia, er funn nord for utbredelsesområdet svært sjeldne. Det at fuglen fra Trøite var merket fra før, gjør at dette funnet er litt utenom det vanlige. Den hadde ihvertfall oppsøkt det rette stedet for å bli registrert! Det kan også nevnes at samme dag, før rørsangeren ble fanget, ble en gulbrynsanger fanget og ringmerket!

Per Inge Værnesbranden,
Sandbakkveien 1,
7570 Hell.

JUBEL PÅ DO! Når en har fått noen år på baken som amatør-ornitolog, er det ikke hver dag en får nye kryss på artslista. Og det er slett ikke hver dag en får sett nye fuglearter fra utedassen! Det ble imidlertid undertegnede forunt tidlig 2. påskedagsmorgen. Det har seg nemlig slik at jeg har rigget til et enkelt foringsopplegg utenfor doet ved vårt feriehus i Soknedal.

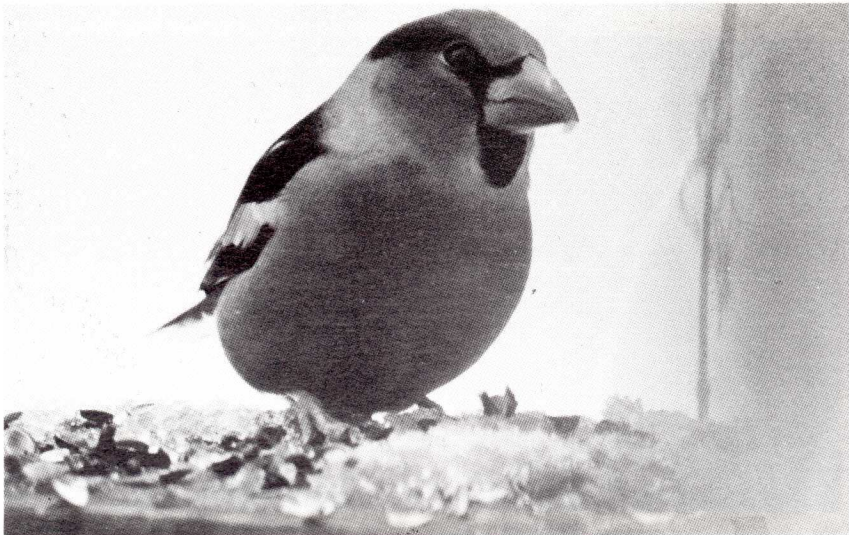
Fotograferingen skjer gjennom en liten glugge på den ene veggen. Denne morgenen skulle jeg ha en times fotoøkt på doet for å feste noen av vinterens vanlige fugler til filmen. Den første halvtimen var det bra aktivitet, men etterhvert dalte interessen for maten og det ble stille på foringsplassen. Jeg tvang meg selv til å bli et kvarter til, men da fant jeg ut at det ikke var noen vits lenger og begynte å pakke sammen. DA var det at det skjedde:

Så å si fra det store intet, dalte en kjernebiter ned på

fuglebrettet. Kjernebiter!, i Soknedalen! Ville og uhemmede gledesscener utspant seg innvortes, utvortes mer behersket for ikke å skremme "lekkerbiskenen". Den meget særpregede finkefuglen ble sittende i 10 min. og forsynte seg av solsikkefrøene. Plutselig dalte en til ned på brettet!, men øyeblikket etter forsvant de begge. Mer så jeg ikke til dem.

Men jeg fikk da tatt noen bilder dugende til dokumentasjon av opplevelsen. Heldigvis hadde jeg snorutløser på kameraet, ellers er jeg redd skjelvingen som karakteriserer ornitologer konfrontert med nye arter, hadde blitt skjebnesvanger for bildekvaliteten. I den pureste lykkerus nærmest svevde jeg ut fra gammeldassen. Registrerte knapt at personer ilte hastig i motsatt retning, stakkarslig uvitende om de fine opplevelser en ornitolog blir beruset av!

Terje O. Nordvik,
Røyskattveien 8,
7082 Kattem.

Kjernebiter i Soknedal 1/4-91. Foto: Terje O. Nordvik.

FOREKOMST AV BEVER PÅ HOVIN.
Vest for Kvinnabekken har vi et sted som heter Bjordalen, vest for Björdalsbekken. Denne bekken munner ut i Åsabekken og videre ned i Kolo. Alt dette er en del av Gauavassdraget. Gaua ser ut til å ha en liten, men fast stamme av bever. Under krigen ble det skutt et par dyr av tyskerne iflg. Odd Engan. Biter av gnagde trestammer finnes fremdeles på Hovin skole. I 1972 fant Bjørn Ree ei nedfelt selje ved Gaua. Det var ingen tvil om hvem som hadde vært i askjon. Neste bevis for bever-

virksomhet i området er fra 1988. Da ble det bygd en dam inne på myrene hvor Åsabekken renner framover mot Kvinnabekken. Sommeren 1990 så jeg en bever på nært hold mens jeg fisket ved Gauosen. Det var flere fiskere som fortalte om tilsvarende opplevelser i det tidsrommet. Siste observasjon er fra jula 1990. Svetlana og Tor Ole Ree så 3 stk. som løp over en iskant ved en dam i Gaua, ca. 300 m. sør for osen. Det er tallrike spor i området.

Ingvar Ree,
7093 Hovin.

NYTT FUGLETÅRN VED HAMMERVATNET, ÅSEN. Dette gedigne byggverk ved naturreservatet i nordenden av Hammervatnet er det første skikkelige fuglekikkertårn i Midt-Norge. For de som er ukjent så kan en følge skilting fra E6 straks nord for Åsen til Gullberget camping. Tårnet skulle være lett å finne. Bakgrunnen for tårnet er litt merkelig: Veivesenet har fått tillatelse til å beskjære reservatet i forbindelse med omleggingen av E6. Veivesenet har så gitt et fugletårn som plaster på såret! Et tårn til 120 000 norske kroner!! Hvor mye fuglevernarbeide kunne vi ikke ha gjort med slike summer! Tårnet er da også etter min mening blitt et et riktig praktbygg (andre synes det er gyselig). I første etasje er det store panorama-vinduer, bord, div. info (bl.a. loggbok, bra!), m.m. Opp trappen til andre etasje kommer en til det beste utkikkspunktet. Fuglefolk flest er glade for at nye fuglekikkertårn skyter opp over det ganske land. Men, med dette tårnet er det noe som skurrer. Det sies at entrepenøren har studert tårn i Sverige. Hvilke dette må ha vært er meg en gåte. I følge NOF/NT har entrepenøren ikke vært i kontakt med dem! Slå den! Hvem er det som sitter med fagkompetansen i dette spørsmål? Hvem vil utgjøre den største brukerguppen?

Det følgende er ment som gode tips til de ansvarlige, og ikke som sure oppstøt! Mitt håp er at de så kan bli fulgt til glede for brukerne. La oss ta en tur til tårnet. Parkering skjer nå på motsatt side av veien, en bedre løsning enn som før da fuglene ble skremt når man spaserte bort til tårnet. Dette fordi det er null

skjermvegetasjon ned mot vannet (etter veivesenets og grunneierens iherdige forsøk på å fylle igjen bukta). Leplanting langs stien bort til tårnet er vel og bra, men klask ned noen løvtrær (ikke bartrær vær så snill) langs vannkanten også, så blir det en fin lekant om noen tiår.

Vel oppe i tårnet skal luka (evt. lukene) opp, spenningen er til å ta og føle på, er det fugl der ute mon tro? (hjelmfiskand i april)! Etter noe skeptisk å ha forsikret oss om at luka virkelig henger fast i taket og ikke vil slå knock-out på skallen vår (hva med en noe mer solid og tillitsvekkende festeanordning?), forskrekkes du så av at fuglene ser deg i nesten helprofil. De flagrer selvsagt det de kan utover i sikkerhet. Reservatet er svært lite og fuglene oppholder seg tett inntil tårnet, derfor må lukene være smale (maks 25 cm) slik at de ikke ser oss der i tårnet (enkelt ikke sant?). Luka skal være av en type som vender inn og ned når den åpnes. En kan håpe på at iallefall lukene rett ut kan bli ombygd. Under seansen i tårnet legger den erfarne fuglekikker merke til at fuglene kikker engstelig på oss og sothøna varsler konstant. En annen anbefaling er å sette opp en smal (en plankebredde) benk langs vinduet (luka), slik at vi kan få sitte og beskue fuglene. Ei smal hylle langs vinduskarmen til å støtte albueene mot og til å legge håndjager og notatboka på, gjør seg også.

Vegetasjonen foran tårnet (gråortrær) gjør et besøk etter løvsprett heller tvilsom. Kan det virkelig være meningen at vi skal

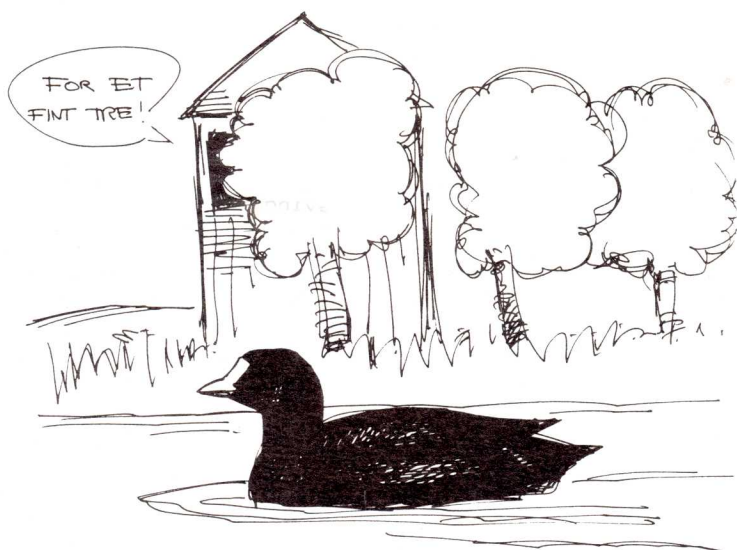
sitte å se rett inn i løvverket?! En anbefaling er å kappe ned toppene til under anbefalt luke.

De store panorama-vinduene i første etasje skal selvsagt slippe å vente lenge på hauksiluetter fra NOF, eller?

Til slutt: Denne og fram-

tidige tårnentrepenører i Trøndelag er hjertelig velkommen til å ta kontakt med fagfolkene i enten NOF/NT eller NOF/ST.

Øystein R. Størkersen,
Trøndersk Natur,
Postboks 1719 Rosenborg,
7004 Trondheim.

FOTOHJØRNET

Vi gir oss ikke, selv om det begynner å tynnes ut i vårt fotoarkiv! Vi minner igjen om at brukbare dias (evt. sv/hv) alltid er velkommen, enten til bruk i fotohjørnet eller i fotogalleriet. Send inn til TN, eller ta kontakt med redaksjonen.

Forrige fugl tror vi var av typen man enten kjenner eller ikke kjenner! En storfugl hann er vanligvis lett kjennelig selv bakfra. Da er det langt vanskeligere med hunnfugler av storfugl (røy) og orrhøne. Størrelsen er kanskje beste pekepinn på hva man ser. Orrhøne er langt mindre enn røy, ca. 35%. Den litt kløftede stjerten hos orrhøna er ikke alltid lett å se! Den kan godt virke like tvert avrundet som hos røy i flukten. Det skilletegnet som kan ses i flukten er en antydning til et smalt lyst vingebånd hos orrhøna. Den varme rødbrune brystflekken hos røy er også et godt

skille. Hos storfuglen er det artig å merke seg at tiuren foretrekker mer høyreliggende og glissen barskog, mens røy trives best i noe lavereliggende og tettere barskog.

Visste du at i Storbritannia ble storfuglen utryddet i 1785. I 1837 ble 13 ♂ og 19 ♀ innført fra Sverige. I 1960 var arten så tallrik at den ble betegnet som en plage! Massiv nedhogging av gammel skog og fortsatt jakt har drevet arten mot kanten av utryddelse. En regner med at ca. 2000 ind. finnes i Skottland i dag. I Norge er nok bestanden ennå i godt hold, selv om antallet svinger i mer eller mindre periodiske sykler. Artens sterke tilknytning til gammel skog og nedhogging av denne er nok en sterkt medvirkende årsak til en nedadgående trend de siste 100 årene. Bildet av tiuren forrige gang var tatt av Otto Frengen. ØRS.

Hvilken art er dette? Svar kommer neste gang.

ENDELIG JUNIORKLUBB I TRONDHEIM!

Astrid Kvendbø

Den 6. mars hadde vi det første møte i juniorklubben på NOF-kontoret. Det møtte opp 2 jenter og 7 gutter. Siden har vi hatt møter annenhver onsdag.

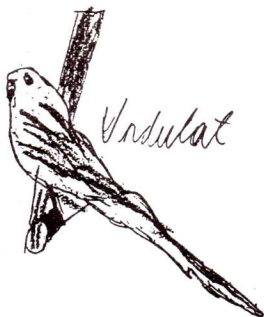
Vi snakker om fugler, ser på lysbilder og har konkurranser. I mai var vi på ekskursjon og lærte litt om fuglesang og så på livet i fjæra.

Vi som er med heter: Hans Ole, Reidun, Øystein, Jørn, Stig-Ove, Martin K., Martin P.G., Atle, Kristin, Mathias, John Marius, Geir Arne og

Nils Magne. Lederne heter Astrid og Stein Are. Vi har tenkt å gi klubben et navn, men er ennå ikke blitt enige.

Vi kommer til å starte opp til høsten igjen, men vi er spent på hvor det nye NOF-kontoret kommer til å være. Det blir sikkert plass til flere fugle-interesserte! Så har du lyst til å bli med ta gjerne kontakt med meg eller Stein Are.

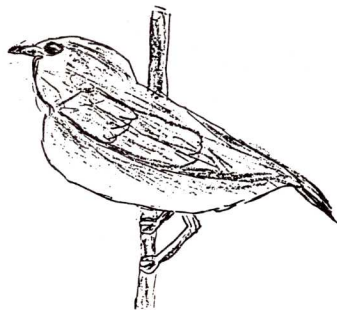
Noen i gruppen har laget fugletegninger som vi presenterer her i TN.

KONGEØRNV

HAUKE-FUGELEN

NYTT SIDEN SIST.....

Viltkartlegging i Sør-Trøndelag. Fylkesmannens miljøvernavdeling og viltnebdene i de forskjellige kommunene har et register over viktige viltbiotoper: hekkeplasser for rovfugl, vinterbeiteområder for storvilt, trekkveger, spillplasser, m.m. Dette registeret er vi nå i ferd med å revidere. I løpet av en 4-5 år regner vi med å få oppdatert hele fylket. I år er det kommunene Malvik, Trondheim, Klæbu, Frøya og Oppdal som står for tur. For at viltkartverket skal bli det redsaket det er tenkt å være trenger vi din hjelp!

Miljøvernavdelingen jobber for å ivareta viltets interesser i alle planer om inngrep i naturmiljøet. Med begrepet vilt menes her alle dyre- og fuglearter, og ikke som tidligere med en sterk fokusering på det som kan jaktes. For at vi skal kunne forsvare et område mot f.eks. hyttebebyggelse, skogsbilveier eller kraftutbygging, må vi ha argumenter som holder. En inngående kjennskap til et områdes naturkvaliteter, herunder viltet, er derfor helt nødvendig. I tillegg håper vi at en økt fokusering på og forståelse av viltets og deres leveområder vil være med på å øke folks bevissthet og omtanke for naturmiljøet generelt.

Som aktive NOF'ere stiller dere i en eliteklasse når det gjelder kunnskap om viltet i fylket. Denne kunnskapen vil vi gjerne ha fått i. Opplysninger gitt til viltkartverket blir behandlet konfidensielt, de vil ikke bli offentliggjort på noen måte. Men skulle området bli truet av inngrep, vil vi vite hvilke kvaliteter som kan gå tapt og kjempe for dem! Viltet er sjelden tjent med at bare noen få kjenner til en lokalitet. Vet fylkesmannen det så har vi en mulighet til å forhindre skaden ved innsigelse.

Derfor: har du viktige opplysninger om viltet i de før nevnte kommunene, ta kontakt med miljøvernavdelingen, så vi får vi en hyggelig fugleprat, samtidig som du fremmer viltinteressene i fylket. Skriv eller ring til Fylkesmannens miljøvernavdeling, c/o Jon Ove Scheie, Statens Hus, 7005 Trondheim. Tel. 07-949246.

Nytt klistremerke. Vedlagt dette heftet finner de som er medlemmer i NOF/ST et klistremerke med foreningens logo og navn. Et merket deles ut gratis til medlemmene, men de som ønsker det kan støtte foreningen ved å betale kr. 10.- med vedlagte blankett! Andre som ønsker merket kan bestille det ved å betale inn riktig beløp pluss kr. 3.20 for porto. Ett merke koster kr. 10.-, 5 stk. kr. 40.- Beløpet betales til NOF avd. ST, Postboks 139, 7001 Trondheim. Postgiro 0802 3 10 39 91.

Opprop! Kjernebiteren er i skuddet som aldri før i Trøndelag. Det er ønskelig å summere opp de observasjoner som foreligger før antallet blir så stort at vi mister oversikten! Send derfor snarest dine funn til TN, Postboks 1719 Rosenborg, 7004 Trondheim.

NOF-kontoret flytter. Hovedforeningens kontor i Trondheim må desverre ut på flyttefot igjen. I løpet av august-september vil kontoret være å finne på et foreløpig ukjent sted. Det arbeides for å skaffe et forholdsvis sentralt sted midt i byen.

Natursti i Lauglolia. I denne almelia på Bynessida av Gaulosen er det nå ryddet en sti og satt opp en natursti med et veiledningshefte (som finnes på stedet). Hele stien tar ca. 1 time og skulle egne seg for den som vil se hvordan ei almeli tar seg ut. Stien egner seg ypperlig for skoleklasser og andre som vil ut og studere de fugleartene i slike ller. I år er det nærmest umulig å gjennomføre stien uten å komme over flere spettmeis, dessuten har flere kjernebitere tilhold i lia. Så kan en også håpe på at bøksangeren dukker opp i sommer! Starten på stien er fra den nyanlagte parkeringsplassen ved rv. 707.

Fuglevakta! De fleste kjenner vel til NOFs egen vakttelefon for faunakriminalitet? Det har iallefall vært flere saker i media den siste tiden hvor nettopp fuglevakta har vært sentral i opprulling av ulovlige aktiviteter. I perioden februar-mars 1991 kom det totalt inn 96 meldinger. Tipsene gjaldt følgende emner: Reirplyndring 7, ulovlig jakt 12, levende vilt i fangenskap 2, frosset/utstoppet vilt 14, import/eksport 2, dødt/skadet vilt 21, naturinngrep/biotopødeleggelser 4, oljeforurensning/forgiftninger 5, observasjoner o.l. 9, informasjon/media 14, mistenkelige personer 5, problemer med "skadefugl" 2. Kommer du borti noe mistenkelig så ring fuglevakta du også!

TN gratulerer Otto Frengen og Øystein R. Størkersen. To slitere i NOF-sammenheng som ble hedret på siste årsmøte i NOF/ST. Begge fikk hvert sitt bok-gavekort som takk for mangeårig innsats. Jeg regner med at det blir handlet fuglebøker for pengene? TN og medlemmene slutter seg iallefall til gratulantene og ønsker fortsatt mange aktive år i NOF! TH.

Ferdselsforbud på Storøra. Vi minner om at Storøra på Gaulosen nå har ferdselsforbud i perioden 1. april til og med 15 juli. Tidligere gjaldt forbudet i perioden 1.4 - 1.7.

Amfibier og andre kryp! Det hadde vært svært interessant om vi kunne oppdatere vår viten om amfibier og krypdyrs utbredelse i Trøndelag. Derfor noter deg observasjoner av padde, salamander og mulige observasjoner av buorm. Alle har sikkert et "fast" paddested som de kan bidra med, men vær sikker på at det er padde og ikke frosk! Salamander og buorm er vanskelige å påvise, særlig buormen som ennå ikke med sikkerhet er funnet i våre fylker!! La det sport i det og grav frem det du har av paddeobservasjoner, gamle som nye. Send inn til TN, Postboks 1719 Rosenborg, 7004 Trondheim. God jakt!

Norsk Naturbokhandel. En initiativtaker sørpå vil snart starte opp denne bokhandelen til glede for det bokelskende fuglefolk. Dem er det mange av! TN regner med at vi får høre mer til dette som vi har gått og ventet på så lenge!

Norsk Ornitologisk Forening

Avdeling Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag

Adresser:

NOF avd. Sør-Trøndelag, Postboks 139, 7001 Trondheim

NOF avd. Nord-Trøndelag, Postboks 68, 7501 Stjørdal

Fylkesforeningene arrangerer møter, turer og andre aktiviteter. Trøndersk Natur inngår i medlemskapet. Innmelding skjer ved henvendelse til fylkesforeningene.

Abonnement på TN skjer ved å sette inn kr. 40.- på postgiro 0814 360 1952.

Adresseendringer skjer for abonnenter til TN, for medlemmer i fylkesforeningene via hhv. NOF/NT og NOF/ST.

NOF/NT og NOF/ST er fylkesforeninger av Norsk Ornitologisk Forening, som er en landsomfattende organisasjon for alle fugleinteresserte, som arbeider for å øke og spre kjennskap til fuglelivet og verne om fuglene og deres livsmiljø. NOF utgir et eget tidsskrift: Vår Fuglefauna, som utkommer med 4 nummer årlig. Abonnement/medlemskap skjer ved henvendelse til NOF, Postboks 2207, 7001 Trondheim. ☎ 07-52 51 42.

NOF utgir også et eget fagtidsskrift: Cinclus, som utkommer to ganger i året.

INNHOLD

- 4 LRSK/NORD-TRØNDELAGE: Faunistisk rapport fra Nord-Trøndelag 1990
- 17 Ø.R. Størkersen: Vern av edelløvskog i Sør-Trøndelag
- 47 Ø.R. Størkersen: Fugleobservasjoner fra Gaulosen 1989-1990
- 57 I. Ree: Fuglefaunaen i områdene langs Gaula på strekningen "Losahammår'n" - Haga bru
- 60 P.I. Værnesbranden: Dvergloen vanligere enn vi tror?
- 62 P.I. Værnesbranden: Rørsanger på ville veier
- 63 T.O. Nordvik: Jubel på do!
- 64 I. Ree: Forekomst av bever på Hovin
- 65 Ø.R. Størkersen: Nytt fugletårn ved Hammervatnet, Åsen
- 67 Fotohjørnet
- 68 A. Kvendbø: Endelig juniorklubb i Trondheim
- 69 Nytt siden sist...

Forside og tegninger dette nr. ved Trond Haugskott.